Krakow Do Bibl. Jagielonskiej w Krakowie

„ראדאמער - קעלצער לעבען" מיט דער „פאנאראמע" פאר 25 גר.

פרייז 25 גראשען XV-ער יאהרגאנג „Należytość pocztowa uiszczona gotówką" 8 (706) „Radomer-Kielcer Leben" היינט 10 זייטען

Radom, dnia 25-go Lutego 1938 r.

ראדאם, פרייטאג כ"ד אדר א. תרצ"ח

טעלעפאן פון רעדאקציע 18 - 15

פאראווע פארבעריי
און כעמישע פראלניע
A.
HEMPEL
פאבריק און צענטראלע אלטע שטאדט 7
פיליעס:
זשעראמסקי 1
זשעראמסקי 21
זשעראמסקי 59
טראוגוטסא 11
קעלנער צו וואשען צו 15 גר.

ראדאמער-קעלצער לעבען

נעכטען דאנערשטאג כ"ג אדר תרצ"ח (24 לוטי 1938) איז אויסגעפאלען
די ערשטע יאהר-צייט פון אונזער געשעצטע
און אונפערגעסליכען מאן און פאטער

ר' ישראל ברוך נאדפיין ז"ל

ג. סוחר און בעל-הבית פון ראדאם

אין טאג פון זיין ערשטע יאהר-צייט איז נעכטען האלב צוועהן אין דער פריה פארגעקומען אין יודישען מושב-זקנים אין סאסנאווצע אויף כמיעלנא 9 א טרויער-הזכרה און דערנאך אין זעלבען טאג א זייגער עלף פארמיטאג איז ענטהילט געווארען די מצבה אויפ'ן בית-עלמין פון כשעלאדזש

וועגען וואס עס זענען מודיע

פרוי, טאכטער, זוהן און פאמיליע.

ווילט איהר האבען קלארע, זויבערע וועש, נייע גארדעראבעס, שניי-ווייסע פארהאנגען,
גיעס נאר צו וואשען און פארבען אין דער בעקאנטער
כעמישער פארבעריי און פראלניע פון דער ערשטקלאסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskieo 59
Tragutta 11

ווער ס'האט זיך ניט איבערציינגט זאל פרובען און וועט זיין ענטציקט פון דער שענער, עסטעטישער אונפאכמענישער ארבייט. ס'ווערט אויך געוואשען אויף טריקען — ביליגע פרייזען! — פינקטליכע אויספיהרונג סאלידע בעהאנדלונג קומט און איבערציינגט אייך
צענטראלע: אלטע שטאדט 7 אפיצ. טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראמסקי 1, טראוגוטטא 11
זשעראמסקי 21 זשעראמסקי 59

ביליג צו וואשען קאפעלושען

מאָרגען שבת־צו־נאַכטס (דעם 26 לוטי 1938) פּינקט. 8³⁰ אוו.
קומט טאָר

איז אייגענעם לאָקאַל וויטאַלדאַ 10

די 10 = יעהריגע יוביליאום = פייערונג
פון שניידער = צעך = פעראיין אין ראדאם

מיט א פערשידענאַרטיגען אינהאַלטסרייכען פּראָגראַם
1) בעגריסונגען, רעפעראַטען 2) קאָנצערט־טייל אויסגעפיהרט דורך בעוואוסטע ראַדאָמער טאַלאַנטען 3) פרייליכער ראַוט.

די פערוואַלטונג.

אַלע וואָס האָבען בעקומען איינלאַדונגען ווערען געבעטען צו קומען אין דער אָנגעוויזענער צייט.

שטורמישע זיצונג צוליב דער רעזיגנאַציע פון פּרעזעס־אַמט.

פּרעזעס דען זיך אָבגעגעבען אין דעמיסיע — ה׳ סטאַראָסטא נישט אָנגענומען די רעזיגנאַציע — קהלה־וואַלען זאָלען פאָרקומען דעם צווייטען מאָנאַט.

די סענסאַציע פון דער היינטיגער וואָך אין יודישען געזעלשאַפטליכען לעבען פון ראדאָם איז די רעזיגנאַציע פון פּרעזעס דען.

פּרעזעס דען האָט דינסטאָג אריינגעשיקט אין דער סטאַראָסטוואָ א רעזיגנאַציע־בריעף, אז ער לייגט דעם מאַנדאַט אָלס פּרעזעס פון דער צייטווייליגער יודישער קהלה־פערוואַלטונג. אין זיין רעזיגנאַציע, ווייזט אָן דער ה׳ דען א גאַנצע רייהע סיבות, וואָס האָבען אים געשטויסען צום דאָזיגען שריט.

ווען אין קהלה האָט מען זיך דערוויסט פון דער רעזיגנאַציע, האָט די פערוואַלטונג אין זעלבען אווענד גערופען א זיצונג און בעשלאָסען צו ווענדען זיך צום ה׳ סטאַראָסטא מיט א ביטע, ער זאָל נישט אָנעמען דעם ה׳ דען׳ס דעמיסיע, מאָטיווירענדיג דערמיט, וואָס אָהן איהם וועט די גמינע ביי דער איצטיגער קריטישער פינאַנציעלער לאַגע, נישט קענען ווייטער עגזיסטירען. אויסער דעם איז אויף דער זעלבער פערוואַלטונג׳ס־זיצונג בעשלאָסען געוואָרען צו רופען אויף מאָרגען, ד״ה אויף מיטוואָך, א זיצונג פון שטאָטישע בעל־בתים וועלכע זאָלען זיך סאָלידאַריזירען מיט דער שטעלונג פון דער פערוואַלטונג אין דער דאָזיגער פראַגע.

מיטוואָך איז אַזאַ זיצונג צושטאַנד געקומען. דער פערוואַלטונג׳ס־מיטגליד ד״ר גאָלדבלום, וועלכער איז געווען דער פאָרזיצענדער, האָט מודיע געווען פון ה׳ דענס רעזיגנאַציע און צוגעגעבען, אז איינע פון די שטאַרקסטע סיבות, איז דאָס, וואָס הרב טייטעלבוים פאָדערט בסדר אין מיניסטעריום און מאַהנט די גמינע זאָל איהם אויסצאָהלען 20 טויזענד זל. פאַר זיינע פערלעגענע פענסיעס. די גמינע, וועלכע לעבט איבער שווערע טעג, איז נישט בכח אַזאַ ריזען־סומע אויסצוצאָלען און דערפאַר געהט ה׳ דען אוועק. ד״ר גאָלדבלום איז שאַרף אויסגעטרעטען געגען הרב טייטעלבוים, ערקלערענדיג, אַז צוליב׳ן רבנות קאַמף איז ער געקומען צו דער יעצטיגער שטעלע און מיט דעם וואָס ער צווינגט אַצינד די גמינע זאָל איהם אויסצאָלען אַזאַ קאָלאָסאַלע סומע, וועט ער רואינירען די גמינע און ער איז עס דער גורם וואָס צוליב איהם מוז אָבטרעטען אַ מענש, אַ טעכנישער, אַ פערדינסטפולער, וואָס האָט פאַר דער גמינע און פאַר דער שטאָדט אַ סך אויסגעטהון. ס׳וואָלט געווען דער גרעסטער אומרעכט, זאָגט ד״ר גאָלדבלום, צו צאָלען איינעם טויזענטער זל. און ס׳זאָל נישט בלייבען קיין גראָשען פאַר אַנדערע כלי־קודש, בעאַמטע און פאַר אַלמנות. אין דער צייט ווען הרב טייטעלבוים האָט היבשע זייטיגע איינקונפטען.

די ה״ה מאָטעל אייזמאַן און ירחמיאל נייטמאַן פּראָטעסטירען געגען דער טאַקטיק פון הרב טייטעלבוים, וואָס ער איז אַזוי נונש די גמינע, האַלטענדיג אין איין פאָהרען קיין וואַרשא, בשעת ער פערדינט אויסער דער גמינע צו עטליכע הונדערט זל. אַ וואָך.

ה׳ מייזעלס גיעט איבער, אז ווען ער האָט אריינגעקוקט אין די גמינע־ביכער איז ער ערשטוינט געבליבען, זעהענדיג וואָס פאַר אַ גרויסע סומע פּרעזעס דען האָט אריינגעלעגט אין גמינע פון זיין אייגענע געלד. ביי דער היינטיגער צייט, וואָלט שוין אַ יוד געקענט זיין אַ נגיד דאָס בעווייזט, אַז ה׳ דען האָט געטוהן איבער די כוחות, כדי די גמינע צו דערהאַלטען. דאָס אַוועקגעהן פון אַזאַ פעהיגען און איבערגעגעבענעם מענש וועט זיין אַ קלאַפּ פאַר דער גמינע און דעריבער דאַרף מען דערצו נישט דערלאָזען.

ה׳ שמואל איידעלבוים זאָגט, אַז ביי די היינטיגע גמינע איז שטיל. דער „ראָזקלאַד" איז נישט גרויס און די עטאַט־צאָלער וואָלטען געבראַכט אַליין קומען אין דער גמינע אין ערלעדיגען זייערע קהלה שטייער. די היינטיגע גמינע האָט געביקקעוועט דאָס בית המדרש, געעפענט דאָס שפּיטאָל. וויפיעל עס האָט געקאָסט, איז עס געווען נויטווענדיג, ווייל ס׳איז נישט געווען אַזוי גרינג אַ יודישען קראַנקען אין שפּיטאַל אריינצוגעבען. אַ סך מענשען, איבערהויפּט ארבייטער און בעלי מלאכות, זענען געשטאָרבען, ווייל ס׳איז נישט געווען קיין יודיש שפּיטאָל.

די ה״ה איידעלבוים און אבא וואַך ערקלערען אין נאָמען פון האַנדווערקער־פעראַנד אויף רווינסק 1 דערפאַר מ׳זאָל דעם ה׳ דען נישט לאָזען אוועקגעהן.

די ה״ה משה רובינשטיין און מ. באַרמייסטער האַלטען, אז דער רב טייטעלבוים איז נישט די איינציגע סיבה פון ה׳ דענ׳ס רעזיגנאַציע. לויט זיי שטימט ווידער אַרויס דער אַלטער קאַמף אַרום דער קהלה. זיי זענען פול מיט אָנערקענונג פאַר ה׳ דענס פערדינסטען אויפ׳ן געביעט פון דער גמינע, זיי זענען כודה, אַז דאָס איז אַ מאַן מיט פיעל ענערגיע און ארבייט׳ס־פלייס און ס׳איז אַ גרויסער שאָד זיין אַוועקגעהן, דאָך וועלען זיי זיך יעצט נישט אונטערשרייבען אויפ׳ן מעמאָריאַל צום סטאַראָסטע צוליב צוויי טעמים: 1) האָבען זיי נישט קיין דירעקטיווען פון זייער האַנדווערקער אָרגאַניזאַציע אויף וויטאַלדא 10. 2) קענען זיי דאָס נישט טוהן, ווייל אין פּרינציפּ זענען זיי געגען אַ נאָמינירטע און פאַר אַן אָפיציעל־געוועהלטע קהלה, הגם געגען דער פערזאָהן פון ה׳ דען האָבען זיי חלילה גאָרנישט, אויסער ליעב און אָנערקענונג פאַר זיין טיכטיגער, איבערגעגעבענער אַרבייט.

אין לויף פון אַ הייסע דיסקוסיע האָט מען געהערט, אַז שוין דעם צווייטען מאָנאַט, מערץ, זאָלען פאָרקומען נייע וואַהלען צו דער קהלה און טאַקע אוגעטער׳ן צייכען פון אָט דער וואַהל־שטימונג זענען אריינגעפלאָסען פערשידענע פאָרשלאַגען און קאָנטר־פאָרשלאַגען. דער פאָרשלאַג פון ד״ר גאָלדבלום, אַז ער מיט ה׳ מייזעלס טרעטען אָב און די שטאָדט זאָל אויף זייער אָרט צוקאָאָפּטירען אַנדערע און אַלע אַנוועזענדע זאָלען אונטערשרייבען אַ בריעף צום סטאַראָסטא נישט אָנצונעמען די רעזיגנאַציע פון ה׳ דען — איז נישט אָנגענומען געוואָרען, דאַגעגען איז אָנגענומען געוואָרען דער קאָמפּראָמיס־פאָרשלאַג פון ד״ר קליינבערגער, וועלכער לויטעט ווי פאָלגענד:

„מיר אונטערגעשריבענע יודישע בירגער פון דער שטאָדט ראַדאָם, אַנערקענענדיג די ביז איצטיגע גרויסע פערדינסטען לטובת דער יודישער בעפעלקערונג און האַלטענדיג, אַז דער ווירטשאַפטליכער און פינאַנציעלער מצב פון דער קהלה קען אויסגעסרייסלט ווערען דורכ׳ן פערלאָזען פון אייך דעם פאָרזיץ־אַמט פון דער פערוואַלטונג אין דער יודישער גמינע, בעטען מיר אַ ווייטערדיקע רעגעלע אַרבייט אויפ׳ן איצטיגען אַמט, ביז׳ן פונאַנדערשרייבען נייע וואַהלען און מיר פערלאַנגען צוריקצוציהען די אין דער סטאַראָסטווע אריינגעטראָגענע רעזיגנאַציע."

דעם דאָזיגען בריעף, וועלכער איז אַדרעסירט צום פּרעזעס דען, האָבען אונטערגעשריבען אַלע אנוועזענדע אויף דער זיצונג און נעמליך, די ה״ה: משה רובינשטיין, מייזעלס, קלעפּפיש, איתמר אַדלער, ירחמיאל נייטמאַן, אברהם קלאַרפעלד, מ. אייזמאַן, בערגמאַן, אבא וואַך, מ. באַרמייסטער, רעגטיסט פריידאַס, מיכאל ריכטמאַן, אביגדור ווידערשפּאַן, ש. איידעלבוים, אברהם הייכגאַרד און די דאָקטוירים גאָלדבלום, פאַסמאַן, קליינבערגער.

אין דער לעצטער מינוט פאַרן שליסען דעם נומער ווערען מיר געוואויר, אז דער ה׳ סטאַראָסטא האָט די רעזיגנאַציע נישט אָנגענומען.

Z intencji zaręczyn

p. Dawida Szaca

z p. Helą Kuperszmidtówną

dużo szczęścia i szczęśliwej przyszłości

życzą koledzy

Abram, Nuchim, Kiwa

Z intencii zaręczyn mego kolegi

Dawida Szaca

z p. Helą Kuperszmidtówną

moc szczerych życzeń, zadowolenia oraz Rodzicom dużo pociechy

składają

Izraelostwo Goldberg

PODZIĘKOWANIE

Wszystkim, którzy zaszczycili nas swoją obecnością na naszych zaręczynach oraz tym, którzy nam inną drogą wyrazili swe życzenia, składamy nasze najszczersze podziękowanie.

Hela Kuperszmidt — Dawid Szac

Z okazji zaślubin Kolegi mego

p. Chila Staszewskiego

z p. Franią Zylberbergźanką

dużo szczęścia i pomyślności

życzy

Henia Lewkowicz

Z intencji zaślubin mego Kolegi

Chila Staszewskiego

z p. Franią Zylberbergżanką

moc szczerych życzeń i zadowolenia

składa Szymek Lindenbaum

צו דער 18-טער יאָרצייט פון יוסף טרומפּעלדאָר

אינזש. ש. אייזענבערג

(פון מיינע פּערזענליכע ערינערונגען)

איינמאָל נאָר איז מיר אויסגעקומען זיך צו טרעפן מיט יוסף טרומפּעלדאָר. דאָס איז געשעהן אין פּעטערבורג אין יאָהר 1911 אָדער 1912. איך געדענק נישט גענוי. אָבער ער שטעהט פאַר מיר נאָך יעצט, נאָך אַזוי פיעל יאָהרען, ווי אַ לעבעדיגער פאַר די אויגען. אפשר איז עס איבערדעם, וואָס פיעל מאָל זעה איך זיין בילד אין די צייטונגען און ביכער, ווי ער איז אָנגעטוהן אין זיין רוסישען היטעל, וואָס איז אַזוי ענליך צו אַ רוסישען סטודענטען-היטעל. און אפשר גאָר איבערדעם, וואָס איז מיר אויסגעקומען זיך מיט איהם צו בעקענען אויף אַ ספּעציעלען אופן, וואָס האָט זיך אויף לאַנג איינגעקריצט אין מיין זכרון.

דאָס איז פאָרגעקומען אויף אַ פערזאַמלונג אין דער יודישער ליטעראַרישער געזעלשאַפט נאָך אַ רעפעראַט פון שמעון דובנאָוו.

די יודישע ליטעראַרישער געזעלשאַפט אין פּעטערבורג האָט דעמאָלט אַרומגענומען די גאַנצע יודישע אינטעלעקטועלע אינטעליגענץ, ווי ליטעראַטען, פּאָליטיקער, געלעהרטע און אַנדערע. אין דער שפּיץ פון דער פערוואַלטונג זענען געשטאַנען אַזעלכע מענשען, ווי ציננבערג, מאַרקאָן, ש. גינזבורג, רב אייזענשטאַט, באַראָן דוד גינצבורג, ווינאַווער, קויפּמאַן און אַנדערע.

יעדען שבת צונאַכטס אום ווינטער פלעגען פאָרקומען רעפעראַטען פון מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט, אויך פון איינגעלאַדענע פּערזאָנען, אויף פערשיידענע טעמאַטען פון יודישען לעבען און וויסענשאַפט, אין לאָקאַל ביי דער סינאַגאָגע אויף אפיצערסקאַ גאַס. נאָך די רעפעראַטען האָבען געפאָלגט פאָרקומען דיסקוסיעס.

מיר, יודישע סטודענטען, זענען געווען אָפטע אָנטיילנעהמער פון די דאָזיגע פערזאַמלונגען, ווייל אַלע יודישע סטודענטען-פעראיינען פלעגען צו בעקומען אַ געוויסע צאָהל בחנם'דיגע איינלאַדונגען.

אין יענער צייט בין איך געווען אין דער פערוואַלטונג פון דעם יודישען סטודענטען-פעראיין אין פּאָליטעכניקום, און בעגוי אַלע מיטגלידער פון דער פערוואַלטונג האָבען געהאַלטען פאַר זייער חוב אָנטייל צו נעהמען אין די דאָזיגע פערזאַמלונגען.

דאָס מאָל האָט געזאָלט פאָרקומען אַ רעפעראַט פון שמעון דובנאָוו וועגען יודען אין דער דיאַספּאָרע. איבערדעם איז דער זאַל געווען פיעל געפּאַקט. גרויס איז אויך געווען דאָס מאָל דער אָנטייל פון אונז סטודענטען. דעם פאָרזיץ האָט געפיהרט ציננבערג. דער רעפעראַט איז געווען אַ גלענצענדער, אָבער די אויספיהרונגען און טעזען, וועלכע זענען געווען איינטענטליך בעהויפּטונגען פון פּאָלקיזם, האָבען אַרויסגערופען ביי די ציוניסטען און איבערהויפּט ביי דער ציוניסטישער יוגענד אונצופרידענהייט.

מיין חבר און אויך מיטגליד פון דער פערוואַלטונג פון אונזערען סטודענטען-פעראיין, פיהרער פון דער ציוניסטישער סטודענטען-פראַקציע, אידעלסאָן, דער ברודער-זוהן פון ערשטען רעדאַקטאָר פון „ראַזסוועט" אברהם אידעלסאָן, רופט צונויף אַ בעראַטונג אין שכנות-דיגען צימער פון סטודענטען-ציוניסטען ווי אַזוי צו רעאַגירען אויפ'ן רעפעראַט. קיינער אָבער פון אונז סטודענטען ציוניסטען נעהמט זיך נישט אונטער צו ענטפערען דובנאָוון. פּלוצלינג פאַלט אַ אויפרוף, דאָס דער סטודענט טרומפּעלדאָר איז דאָ אין זאַל, און נאָר ער איז דער איינציגער, וואָס וועט האָבען די העזה אַרויסצוטרעטען געגען דובנאָוון. אַלע זענען איינשטימיג. מען זוכט אויף טרומפּעלדאָרן און ער קומט צו אונז. טרומפּעלדאָר איז מסכים. דער פאָרזיצענדער ציננבערג וויל אָבער נישט פאַרשרייבען צום וואָרט טרומפּעלדאָרן. מיר הויבען דעמאָלט אָן אָן אָבסטרוקציע געגען פאָרזיצענדען און אונז געלונגט. טרומפּעלדאָר באַקומט ענדליך דאָס וואָרט. אונזער סאַטיספאַקציע און פרייד איז אויסערגעוועהנליך, ווען טרומפּעלדאָר הויבט אָן צו רעדען. און אַז זעה איך איהם נאָך יעצט ווי אַ לעבעדיגען. ווי ער שטעהט אויף דער טריבונע מיט דעם פּוסטען אַרבעל פון דער מאַרינאַרקע אין דער קעשענע, זשעסטיקולירט שטאַרק מיט דער איינציגער האַנד און רעדט מיט אַ הויכער און איבערצייגענדער שטים. מיר שטעהן אין איהם פאַרקוקט. מיר זענען בעאיינפלוסט. און עס קען אַנדערש נישט זיין. טרומפּעלדאָר ענדיגט, און דער זאַל הילכט פון אינזערע אַפּלאָדיסמענטען. מיר זענען ענטציקט. מיר דריקען איהם די האַנד און דאַנקען איהם. ער אַליין איז אויך אַביסל אויפגערעגט. אָבער זיינע אויגען פלאַקערן ווי פייער.

שוין דעמאָלט האָט טרומפּעלדאָר געמאַכט אויף מיר אַ געוואַלדיגען איינדרוק, שוין דעמאָלט בין איך געקומען צו דער איבערצייגונג, דאַס דער דאָזיגער מענש איז שטאַל און אייזען, דאָס דעם ציעל, וואָס ער וועט זיך שטעלען, וועט ער קאָנסעקווענט אויספיהרען.

מעהר האָב איך זיך מיט איהם נישט געטראָפען.

נאָך מיין צוריקקומען פון רוסלאַנד קיין פּוילען אין יאָהר 1923, ווען איך האָב געוואָהר געוואָרען וועגען זיין העלדישען טויט, און ווען איך האָב אדורכגעלעזען וועגען די אומשטענדען פון זיין העלדישען טויט, האָב איך דאַמאָלט ערשט גענוי פערשטאַנען זיין מהות, און אין וואָס איז בעשטאַנען זיין כח און זיין איינפלוס און צוציהונגס קראַפט, אַט שוין דעמאָלט אין זאַהל נאָכ'ן רעפעראַט פון שמעון דובנאָוו.

ארץ-ישראל-באַזאַר אין ראדאם.

אויף דער זיצונג פון קרן קימת לישראל-עסקנים אין ראַדאָם דעם 14 ה"י, איז ברייט באַהאַנדעלט געוואָרען די פראַגע פון הייעהריגען ק"ן קימת באַזאַר אין אונזער שטאָט. ענדליך ווי יעדעס יאָהר וועט אויך הייאָהר פאַרקומען דער טראַדיציאָנעלער באַזאַר אין די זאַלן פון טעאַטער „ראַזמאַיטאָשטשי". די ערעפנונג וועט פאָרקומען שוין דעם 5 מערץ מיט'ן אָנטייל פון אַ פּראָמינענטער פּערזענליכקייט פון דער צענטראַלע ווי יעדעס יאָהר זענען צוגעגרייט געוואָרען פערשידענע אַטראַקציעס און סיורפּריזען. ס'איז ברייט באַטראַכט געוואָרען די פראַגע פון אָרדנונג און ווי ס'איז פאַראויסצוזעהן, וועט דער באַזאַר אויך הייאָהר צוציען די ברייטסטע שיכטען פון דער יודישער באַפעלקערונג, וועלכע וועט געפינען אויף דעם באַזאַר אַ היימישע יודישע-נאַציאָנאַלע סביבה.

ס'זענען שוין צוגעשיקט געוואָרען עטלעכע הונדערט בריוו צו פערשידענע פירמעס. פון אַ טייל איז שוין אָנגעקומען זייערע וויכטיגע געשאַנקען, וועלכע וועלען אויסגעפלעטט ווערען אין „קויש פון גליק". אויך פיל אָרטיגע פירמעס האָבען שוין צוגעשיקט זייערע פאַנטען. די טעג וועלען אַלע יודישע פירמעס באַזוכט ווערען דורך ספּעציעל-דעלעגירטע ק. ק. ל.-עסקנים און ס'איז צו האָפען, אַז די יודישע פירמעס און געשעפטען וועלען די דעלעגירטע אויפנעמען ווי שטענדיג.

זייער אָנטייל אין די פאָרבערייטונגען צום באַזאַר האָבען אָנגעמעלדען אַלע ראַדאָמער ציוניסטישע און נאַציאָנאַלע פעראיינען און אָרגאַניזאַציעס. הויפּטזעכליך האָבען זיך אָנגעשלאָסען אין דער חיכטיגער נאַציאָנאַלער אימפּרעזע, די פרויען-קרייזען און די אָרג. „וויזאָ".

די ראַדאָמער באַפעלקערונג גרייט זיך שוין צום א"י-באַזאַר.

יודען גיבען זיך אָפּ „מזל-טוב" אין רומעניען.

אַ ביאַליסטאָקער יוד אין יאַסי שילדערט אין אַ פּריוואַטען בריף די גרויסע פרייד פון די רומענישע יודען

ביאַליסטאָקער „אונזער לעבען" דערציילט:

אַ ביאַליסטאָקער משפחה האָט דערהאַלטען פאָלגענדיגען עקספּרעס-בריף פון איהרען אַ קרוב אין רומעניען:

יאַסי, 11-טער נאָוועמבער 1938

מזל-טוב! גאָנאָ! מיט קוואַן האָבען מיר שוין היגטער זיך.

מיר האָבען איך היינט געגעבען אַ דעפּעשע און געוואונשען דאָס, וואָס אַלע יודען ווינשען זיך היינט אַ גאַנצען טאָג און אַ גאַנצער נאַכט איינער דעם אַנדערען אין רומעניען.

נעכטען אינאָווענט איז געקומען די ישועה, פון נעכטען 8 אינאָוונט האָט ביי קיינעם נישט גערוהט דער טעלעפאָן און דער ראַדיאָ. ווער ס'האָט עפּעס געהאַט, אָדער אויפגעכאַפּט, האָט באַלד געקלונגען צו זיינע פריינט און באַקאַנטע. מ'האָט גערעדט מיט בוקאַרעשט אַלע האַלבע שעה.

דער ערשטער מבשר טוב איז געווען דער ראַדיאָ פון ירושלים — 8 מיט 10 מינוט אינאָוונט (ביי אייך 7.10) האָט מען געהערט פון ירושלים, אַז די רומענישע רעגירונג איז געפאַלען און מ'האָט אויסגערעכענט אַלע נייע מיניסטאָרען. עטליכע טעג פריהער האָט מען גערעדט, אַז פרייטאָג וועט אפשר קומען די ישועה; אַ סך האָבען נישט געגלויבט, אַנדערע האָבען יאָ געגלויבט, מ'האָט געוואָלט גלויבען, מסתמא דערפאַר, ווייל וואָס ס'ווילט זיך, דאָס גלויבט זיך. און דער איבערשטער האָט געהאָלפען!

וואָס — ווען, פאַרוואָס — ווי אַזוי? דאָס זעהט איהר געוויס אין אייערע בלעטער.

איך איבערגעבען די שמחה, וואָס יודען האָבען היינט אין רומעניען, און מסתם אויף דער גאַנצער וועלט, בין איך נישט אימשטאַנד, אַזוי ווי איך בין נישט אימשטאַנד צו שילדערען וואָס די יודען האָבען איבערגעלעבט פאַר די פיינליכע, פינסטערע 44 טעג פון זייער הערשאַפט — די דערנידערונגען, די באַליידיגונגען, די גזירות און די שרעק פאַר דער נאָהענטער און וויטערער צוקונפט זענען אין לשער. ערשט איצט, לויט דער היינטיגער שמחה, וואָס מ'זעהט אויף יודישע פנימער, זעהט מען ערשט און פיהלט מען ערשט וואָס יודען האָבען איבערגעלעבט אין די 44 טעג.

יודען האָבען כמעט ווי נישט גערעדט פון לאַכען איז אַפּגערעדט; מ'האָט געשוויגען און כמעט ווי זיך נישט באַגריסט. ווי אבלים, נישט דאָ געדאַכט. עס האָט אויפגעהערט: „גוטען טאָג" אָדער „גוט מאָרגען" אָדער „גוטען אָוונט" אָדער „באָנזשור" אָדער „גוטע נאַכט" — דאָס האָט אַלץ אויפגעהערט. דער איינציגער גרוס, מיט וועלכען יודען פלעגען זיך באַגריסען ביים באַגעגענען זיך אָדער ביים געזעגענען זיך איז געווען דאָס וואָרט: „אַ ישועה"! אין דער צווייטער פלעגט ענטפערען „אַ ישועה"! ביים סגירגען אַ טעלעפאָן שמועס, איז דער לעצטער וואָרט פאַרן אָפּקלינגען די טרייבעל געווען: „אַ ישועה" אַנשטאָט „אַדיע", אָדער „אויף ווידערזעהן".

אַ סך יודען האָבען די גאַנצע צייט געפאַסט יעדען מאָנטאָג און דאָנערשטאָג, אַזוי אין דער שטיל אָהן פּאַמפּ, קיינעם נישט דערציילט, נאָר געפאַסט.

היינט איז מען כמעט אַ גאַנצען טאָג אין גאַס. מען באַגריסט זיך, מ'קושט זיך, מ'לאַכט, מ'טיילט זיך מיט די איינדרוקען און מיט די איבערלעבונגען, מ'אָטעמט אָפּ פרייער, מ'זעהט פריילעכע פנימער. מ'האָפט אויף אַלדאָס גוטס, כאָטש מענליך, אַז די בירגערשאַפט-רעזשיע וועט פאָרקומען. די יודישע אַדוואָקאַטען וועלען נאָך מאָרגען אין טריבונאַל נישט גהען. אָבער ס'איז שוין אַנדערש, מ'האָט צו טון מיט מענשען און נישט מיט חיות. די קונים שטייען נאָך אויך נישט אין דער ריי, אָבער מ'האָפט שוין, ס'איז ווידער אַ וועלט!

די 44 טעג איז דאָך גאָר קיין וועלט נישט געווען; עפּעס אַ מין „יענע וועלט" וועלכע איז אונז פרעמד און קאַלט און שרעקליך.

ס'איז איין וואָרט: — אַ נס איז געשעהן, אַ צווייטער נס פּורים. אדר איז אַ חודש פון ישועות אויף יודען.

אנקלאגע געגען א לעהרער, אז ער שלאגט די קינדער פון זיין שולע.

זינט א לענגערע צייט בעקלאגען זיך די קינדער פון דער פאשעקכנער שולע, פון דער גמינע יעדלינסק, אז זיי ווערען שלעכט טראקטירט אין שולע. די קינדער האבען דערצעלט די עלטערן, אז דער לעהרער קאיעטאן פטאשינסקי, שלאגט זיי איבער'ן קאפ און צווינגט זיי צו שווערע ארבייט, ווי צונויפנעמען שטיינער אויפן פעלד, האקען האלץ, שניידען שטעשקע א. ד. גל. דאס אלץ האבען די קינדער געוואלט אויספיהרען אין דער ווירטשאפט פון זעלבען פטאשינסקי וועלכער איז דער אייגענטימער פון 18 מארגעס ערד.

עטמייסט האבען זיך געקלאגט אויף דער אויפיהרונג פון לעהרער, צוויי זיהן פון ראזאליע סאחינסקא. וועלכע האט חצבען דעם געמאלדען אין ראדאמער שול - אינספעקטאראט און חוץ דעם זיך געווענדעט אין בילדונג'ס-מיניסטעריום. דער רעזולטאט פון די אלע אנקלאגעס איז געווען, וואס אין דער גמינע יעדלינסק איז געקומען צו פאהרען א ספעציעלע קאמיסיע, וועלכע האט זיך פערנומען מיט אויספארשען די אלע פאקטען, וועלכע זענען אנגעגעבען אין די „סקארגעס". די קאמיסיע האט פעסטגעשטעלט, אז דער לעהרער האט טאקע געהייסען די קינדער זאמלען די שטיינער אויף זיין פעלד; דאנעגען, אז ער האט געשלאגען, דאס איז נישט דערוויזען געווארען. געגען לעהרער איז פערפיהרט געווארען א דיסציפלינארקע. פאר דער סאחינסקא איז נישט געווען גענוגענד אזא סאטיספאקציע און זי האט ווייטער כסדר דערצעהלט ווגען דעם לעהרער, אז ער שלאגט די קינדער. דער לעהרער האט געגען דער סאווינסקא פערפיהרט א פראצעס.

שבת איז דער פראצעס פארגעקומען אין ראדאמער שטאטישען-געריכט. דער אדוו. לינדענמאן, וועלכער האט פערטיידיגט די כאווינסקא, האט ערקלערט, אז ער וועט בעווייזען, אז דער אומשטאנד פון שלאגען, בעשטעטיגט זיך און דערביי אויפגעגעבען 11 עדות וועלכע וועלען די דאזיקע פאקטען בעשטעטיגען.

דאס געריכט האט דעם פראצעס אבגעלעגט און בעשלאסען ארויסצורופען די עדות.

שוין דא א פלאן אויפצובויען א בנין פאר דער יודישער גימנאזיע.

אין די קרייזען פון דער גימנאזיע „פשיאסשול חיעדזי" איז זינט א געוויסער צייט געווארען אקטועל די פראגע פון אויפבויען א ספעציעלען בנין פאר דער גימנאזיע.

די טעג איז פארגעקומען א זיצונג אויף וועלכער ס'איז פארגעשטעלט געווארען א פלאן פון אינזש. כאסקעל. אין דער זיצונג האבען אנטייל גענומען די דאקטוירים פעסטמאן, טאובענפעלד, קארמאן, די ה"ה ישראל ראזענבערג, פרעזעס דען, לאזניק משה ראטענבערג און די אינזשינירען כאסקעל און מעלאווא.

צוויי זאכען זענען שוין דא: א פלאן און א פלאץ פון די בעקערמאנס אויף דער שענקעוויטש גאס, וועלכער געהער צו דער גמינע. עס פעהלט נישט מעהר די דער בנין גופא, וואס בדייך קאסטען בערך 300 טויזענד זל.

אין טשענסטאכאוו, לאדזש. טאמאשאוו זענען די לעצטע צייט אויסגעבויט געווארען רחבות'דיקע בנינים פאר יודישע גימנאזיעס און די ראדאמער איניציאטיוו-גרופע וויל דעריבער גלויבען, אז אויך די ראדאמער יודישע געזעלשאפט וועט נאכטהון דעם ביישפיל פון די דערמאנטע שטעדט און העלפען רעאליזירען דעם פלאן.

לעצטע 3 טעג פון דער קארטען-אקציע פאר'ן יודישען קאנגרעס

זונטאג — לעצטער גאסען-פערקויף פון די קאנגרעס וואהל-קארטען

עס זענען שוין די לעצטע 3 טעג, ווען מען קען נאך פארקויפען די וואל-קארטען צום יודישען קאנגרעס אין פוילען. די עטלעכע וואכען, אין וועלכע די דאזיגע אקציע איז געפיהרט געווארען, האבען באוויזען ווי טיף דער געדאנק פון קאנגרעס איז אריינגעדרונגען אין די יודישע מאסען און ווי נויטיג עס איז היינט זיין צונויפרופונג. הונדערטער טויזענטער יודען האבען זיך אבגעשלאסען אין דער קאנגרעס באוועגונג, האבען אויסגעקויפט די וואהל-קארטע און דאדורך אויסגעדריקט זייער סאלידאריטעט און ווונש, אז דער קאנגרעס זאל וואס ניכער צושטאנדקומען.

די ביז איצטיגע ארבייט האט געגעבען גרויסע רעזולטאטען, אבער נאך אלץ זענען פערהאנען טויזענטער יודען, וואס הגם זיי פערשטעהן די וויכטיגקייט און נויטיגקייט פון קאנגרעס, האבען זיי אבער נאכנישט פערשטאנען ארויסצוציען דערפון די געהעריגע מסקנות און צו פערוואנדלען זייער טעארעטישע פערשטענדניש פאר'ן קאנגרעס אין א פאקטישער און פראקטישער פערבינדונג מיט'ן קאנגרעס דורכ'ן אויסקויפען די וואהל-קארטע. דער כיח פון קאנגרעס, זיינע אויפטהו-מעגליכקייטען, וועלען זיין אפהענגיק נישט פון אבסטראקטע סימפאטיעס, נאר פון ממשות'דיקער אנהענגערשאפט, פון דער צאהל יודען, וואס וועלען דערווערבען דאס וואהל-רעכט צום קאנגרעס. עס איז דעריבער די פליכט פון יעדען זעלבסטבעוואוסטען יוד, פון יעדען איינעם, וואס שטרעבט צו דער ארגאניזירונג און קאנסיאונירונג פון די יודישע כוחות, וואס ווילען זעהן דאס פוילישע יודענטהום גרופירט ארום איין קאמפאס-אינסטרומענט — איז זיין פליכט אנצושליסען זיך אין קאנגרעס, צו דערווערבען די וואהל-קארטע, פערגרעסערען די צאהל פון די. וואס בויען די ערשטע דעמאקראטישע רעפרעזענץ פון פוילישען יודענטהום.

עס זענען נאך געבליבען בסך הכל 3 טעג פאר דער דערווערבונג פון דער קאנגרעס קארטע. ווער עס וועט דאס נישט טהון אין משך פון 3 טעג, ד. ה. ביז זונטאג דעם 27-טען ד. מ. איינשליסליך, דער וועט דאס שוין מעהר נישט קאנען טהון. ווער עס וויל זיך בעזארגען מיט וואהל-רעכט צום יודישען קאנגרעס, דער מוז דאס, אלזא, טהון ביז זונטאג דעם 27-טען.

די לעצטע 3 טעג דארפען בעזונדערס אויסגענוצט ווערען דורך די ארגאניזאציעס און קאנגרעס-עסקנים. פרייטאג און שבת דארפען פארקומען אינערליכע און אויך עפענטליכע פערזאמלונגען, געווידמעט דעם קאנגרעס. אין דעם זונטאג'דיגען טאג, ווען עס דארף אדורכגעפיהרט ווערען צום לעצטען מאהל דער גאסען-פערקויף פון וואהל-קארטען אין דעם טאג דארפען בעזוכט ווערען יענע אלע יודישע שטובען, ווי די קאנגרעס-קארטע איז נאך נישטא און וואו זי קאן און מוז אריינדרינגען. עס איז זיכער, אז גלייך ווי ביז איצט, וועלען אויך דאס מאהל די קאנגרעס-שליחים אויפגענומען ווערען בסבר פנים יפות און אלע יודען, וואס פערמאגען נאך נישט די קאנגרעס-קארטע, וועלען זי אין דעם טאג דערווערבען.

יוד. האנדווערקער זעצען פאר זייער ארבייט פאר'ן קאנגרעס.

די בריוו, וואס קומען אן פון דער פראווינץ אין צענטראל ביורא, דערצעהלען וועגען א ווייטערדיקער אקטיווער ארבייט פון די יודישע האנדווערקער-ארגאניזאציעס פאר'ן קאנגרעס. פון די 3 האנדווערקער-צענטראלעס אין ווארשא, וואס האבען זיך לעצטענס פעראייניקט, האט בלויז די פאלקיסטישע צענטראלע געפאדערט איבערצוזייסען מיט'ן קאנגרעס. אויך די האנדווערקער-צענטראלע אין לאדזש האט זיך אנגעשלאסען, ארויסווייזענדיק בעזונדערע אקטיוויטעט און ארבייט פאר'ן קאנגרעס.

...אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני...

מתנה לבר-מצוה

אוצר שירי ציון

מאת משוררי ישראל מימי-הבינים עד דורנו, בצירוף תוי-זמרה ותמונות המשוררים.

אנתולוגיה מלאה (חדשה).

באנתולוגיה זו נכנסו הרבה שירים שאינם נמצאים בשום קובץ של שירי-ציון.

2 ספרים יותר מ-500 עמ'

תבנית אלבום, נדפס בהדור רב. מחירם של שני הספרים, מכורכים יחד בכריכת-בד הדורה

5 זהובים.

Księg. „MERKAZ", W-wa, [illegible] P. K. O. 16.659

פון וואיאזשארען-פעראיין.

(קאמוניקאט)

די פערוואלטונג פון ראדאמער אגענטען און וואיאזשארען-פעראיין טיילט מיט, אז אויף דער לעצטער זיצונג האט זי בעשלאסען צו שאפען א ארבייטס-פערמיטלונג'ס-ביורא. די פערוואלטונג בעט די פעראינטערעסירטע זיך צו ווענדען צום סעקרעטאריאט פון פעראיין אין אלע ענינים פון זוכען ארבייט.

לעצטענס ענטוויקעלט זיך בכלל דער פעראיין אויף אלע געביטען. א דאנק דער בעמיהונג פון דער פערוואלטונג זענען בעריקזיכטיגט געווארען געוויסע הנחות אויף דעם אויסא-פערקעהר א. א. ז. וו.

א נייער פונק פון מחלוקת.

י. פרידמאן.

ארום דעם חזנים-קאנקורס אין דער ראדאמער שוהל.

אונזער געזעלשאפטליך לעבען, וואס איז פון לאנגע יאהרען פערפיהרט געווארען אין א בלאטע, טרעט איצט אריין אין א נייער פאזע פון מחלוקת. דער שטן האט פונאנדערגעשפרייט זיינע שווארצע פליגעל. ער ווייסט, אז די בכורה אויף מחלוקת געהער צו אונז נישטא אין ראדאם קיין ליכטערע זאך ווי אנצוצינדען א פייער פון מחלוקת.

וועמען געהט אן דאס-הארצות וואס בושעוועט אין דער ראדאמער יודישער גאס, ווער קימערט זיך איבער דער פוסטקייט, אינהאלטסלאזיגקייט און אידעענלאזיגקייט.

אין ראדאם דענקט מען לויט די קאטעגאריעס פון מחלוקת'ן. אין אזא פולווער-קעסטעל האט מען פערוואנדעלט דעם חזנים-קאנקורס אין דער ראדאמער שוהל.

עס געהט א פלוגתא צווישען די בית-שמאי און בית-הלל. די מתפללים פון שוהל האלטען זיך ביי דער טעזע, אז דער ווילנער חזן ראנמא"ר איז בארופען אויסצוזעהן זיך מיט'ן רבונו-של-עולם און אויסבעטען א הילף פאר די ראדאמער יודען; קומט ווידער א צד שכנגד און טענה'ט: איפכא-מסתברא! לאמיר נאך הערען געזאנג-תפילות פון אנדערע חזנים עס איז איבט דערויף א שעת-הכושר.

און אט הענגען דעם האנדעלט זיך. עס זענען אין דאזיגען קאמף אריינגעצויגען געווארען מענשען דילעטאנטען, וואס ביי זיי איז דאס דער גאנצער אינהאלט פון זייער גייסטיגער עקזיסטענץ, וואס דאס לעבען איז פאר זיי קיין לעבען נישט, כל-זמן עס איז נישטא קיין מחלוקת. אבער חיבאלד עס בעוויזט זיך א שטיקעל מרירה, ווערען זיי פלוצלינג פרעהליך און חיציג און טאלאנטפול און פול מיט ענערגיע. נאך קיינמאהל האט די ראדאמער שוהל נישט געהאט אזא געוואלדיגע פרעקווענץ פון „הערער" ווי איצט ביי דעם חזנים קאנקורס. עס איז געווארען א כראנישע קראנקהייט, צו לויפען אין שוהל אריין מצהר „הערען" דעם חזן ווי דאווענען. און עס פעהלען נישט קיין קאניונקטאר-מטניקען מיט פערשארצטע שטערענס, [illegible] פון הצלה, וועלכע ווילען געפונען א מוזי-קאלישען גענוס. דער חזן שפילט דא א ראלע נישט אלס שליח-צבור, חי הויפטזעכליך אלס „זינגער", „קינסטלער", וואס מוז האבען אנ'איבערראשטע „צעטים" קאלאראטור, מיט פיאנא-פיאניסימא און מעצעהאטשע. און אין חען איז דאס ראדאם געווארען אזוי מוזיקאליש געשיכט? האבען דאך אלע אויפטריטען פון איבערקאנטאר קוסעוויצקי אין „ראזאמאיטאשטשי" געליטען א פינאנסיעלען דורכפאל (!) נאר ווי געזאגט זוכט מען עפעקטע. אלס טראגישע כאראקטעריסטיק פאר דער דאזיגער מחלוקת-אטמאספערע קאן מען זעהן דערפון, וואס אין מיטען הלצען טאג בעגעגענט מען יודען פערהארעוועטע אין דאגות הפרנסה, וועלכע דעבאטירען איבער'ן חזנים-פראבלעם... איין צד רעדט מיט פערביטערונג געגען צווייטען צד. מען זאגט זיך אריין אין טראק, עס דערגעהט שוין באלד ביז'ן איינפאכען חרב איש ברעהו...

דער נייער פונק פון מחלוקת מוז דעריבער וואס ניכער פערלאשען ווערען. זאל א סוף נעמען צום אנטאגאניזם ארום דעם חזנים קאנקורס אין דער ראדאמער שוהל!

דער רב און זיינע צוויי טעכטער

א יוד. טראגעדיע פון נאצי-דייטשלאנד

פון ה. לאנג

7

— דאס נישט.

זי וועט פערבלייבען, זי מוז פערבלייבען. זי וועט זיין א משכון; וועט ער אין אויסלאנד זיך אנשליסען אן די שונאים פון דריטען „רייך", פיהרען א וועלכע עס איז פראפאגאנדע געגען דעם „דריטען רייך", וועט די פרוי זיינע, האבען צו ענטספערען דערויף.

ער האט א טאכטער. עלא; מוז זי אויך פערבלייבען?

וואס עס האט פאסירט מיט עלא'ן האט ער נאך נישט געוואוסט, דער רב.

צוויי פון דער געהיים-פאליציי, האבען איהם ענדליך געפיהר'ט צו דער גרעניץ ארויס פון דייטשלאנד.

מ'האט איהם געפיהר'ט צו דער גרעניץ פון דער שווייץ. דאס האט איהם בעאומרוהיגט. פארוואס נישט צו דער גרעניץ פון טשעכאסלאוואקיע, ווי באלד ער איז א געבוירענער פון פראג? אבער אזוי איז געווען דער בעפעהל.

ביי דער גרעניץ איז געווען א בהלה, פאליציי פון דער גרענעץ וואך האט זיך גע'רעש'ט. דרייערליי פאליציי האבען זיך אזוי ווי געפלאנטערט איינס אין צווייטען: גרעניץ-פאליציי, מיליטער-פאליציי און נאצי-פאליציי, שטורעם-טרופערס מען האט ארויף די פעלדער ארום יענער גרענעץ ארעסטירט צוויי יונגע לייט, וועלכע האבען געוואלט אנטלויפען פון „דריטען רייך" און ס'האט געהייסען, אז זיי זענען די סאמע שונאים פון „דריטען רייך" זיי זענען „מארקסיסטען", סאציאליסטען. עס האט געהייסען נאך מעהר — אז זיי, די צוויי יונגעלייט, זענען נישט אינגאנצען אומבעקאנט צו די און יענע פון דער גרענעץ-פאליציי, מען האט זיי אויך געזעהען פריהער. זיי כאפען זיך אריין אין לאנד און כאפען זיך ארויס. זיי ברענגען אין לאנד פאמפלעטען, ליטעראטור געגען דעם רעזשים פון „גרויסען ערהאבענעם געטליכען פיהרער".

אין דער בהלה האט מען איהם, דעם רב פערשפארט אין א געפענגניש צוזאמען מיט די צוויי ארעסטירטע יונגעלייט. עס האט געהייסען, מען וועט איהם דארטען האלטען ביז די גרעניץ-פאליציי וועט געהעריג זיך ארומקוקען וואס און ווען. די געפענגניש איז בעשטאנען פון א קליין צימערל אין א שטיבעל, בעוואכט פון אלע מינים פאליציי, אויף א פעלד, וואו עס קומען פאר מיליטערישע מאנעווערען. דער רב האט געשפירט, אז עס הויבט זיך אן פאר איהם א נייע און א גאנץ לאנגע געפאנגענשאפט.

אט געווען ביי דער גרענעץ צו פרייהייט און שוין צוריק אונטער א וואך פון האקען-קרייצען און רעוואלווערען...

פינפטער קאפיטעל

ווען מ'קען שוין מעהר נישט חרוב'ן

איבער'ן רב'ס שטוב איז געלעגען א פערלייווערטע שטילקייט ווי מען וואלט ערשט ארויסגעטראגען פון דארטען א ליבען טייערען מת.

ס'איז שוין געווען א פאר וואכען זינט יענע ערשטע שרעקליכע טאג און נאכט. ווען דער רב און זיין עלטערע טאכטער זענען ארעסטירט געווארען, און די שטוב נאך אלץ געווען אזוי ווי אין דער גאר ערשטער שטונדע פון דעם פייטשאג פארנאכט, ווען די אומגליקליכע האבען אנגעהויבען אנפאלען איפ'ן רב'ס פאמיליע קיין זאך אין שטוב איז נישט בעריהרט געווארען. ווי עס איז דאן געווען, אזוי איז איצט געבליבען.

גאנצע טעג און אווענטען אין די פערגאנגענע וואכען, איז דעם רב'ס פרוי ארומגעלאפען צו זעהן וואס זי קען טהון פאר איהר מאן און פאר איהר טאכטער. און ווען זי איז מיד געווארען, די כחות זענען איהר אויסגעגאנגען, האט זי שטילערהייט זיך פערקליבען אין שטוב און זיך פערנוירעט אין א ווינקעלע, אין די אנדערע טיילען פון שטוב האט זי אפילו נישט אריינגעקוקט.

זי האט זיך אויסגעהיט פון יעם הויז, אפילו ווען זי האט געהאט וואו צו געהן טהון וואס פאר איהר מאן און טאכטער, זי האט נישט געוואלט, אז ווער פון די שכנים זאל צו איהר אריינקומען און מ'האט איהר אנגעזאגט, אז וואס ווייניגער זי וועט רעדען פון דעם מאנ'ס און פון דער טאכטער'ס ארעסט, אלץ בעסער וועט זיין פאר זיי. האט זי זיך אונטערגענומען צו זיין ווי אין א קלאפ צו זיין ווי פארשטיקט.

איצט האט זי יא געוואלט אויסנעמען מענשען אין שטוב. און זי האט זיך גערי'כט אויף יודען פון דעם רב'ס געמיינדע. זי האט אויף דער גאס געהערט באמערקונגען, פון וואס זי האט אויסגענומען, אז עס געהען-אן ריי'ר וועגען איהר מאן, דעם רב, וואס זענען נישט אין זיין כבוד, וואס מאכען צונישט זיין נאמען אלס רב.

איז געווארען א נערייר וועגען דעם רב, וועלכער האט פלוצלינג אויסגעהערט זיך ווייזען; און ביי דעם און ביי יענעם איז געווארען א זיכערע זאך, אז דער רב האט איבערגעלאזען די געמיינדע אויף גאט'ס בארג, און ער איז אוועק זוכען בעסערס פאר זיך אליין...

ס'האט געהייסען, אז מען ווייסט אפילו וואו ער איז אוועק, נאר די ערטער האבען נישט געשטימט. טייל האבען געזאגט, אז ער איז אין פאריז און פון דארטען זוכט ער א שטעלע אין אן אנדער לאנד. אנדערע האבען געזאגט, אז ער איז אוועק קיין אמעריקא; נאך אנדערע — אז ער איז קיין פאלעסטינע אוועק.

אלע צדדים האבען אבער געהאט איין צושאקעל מיטן קאפ: בעדויערונג. דער רב האט עס נישט געדארפט טון. נישט נישט געטארט טון, א רב לאזט נישט איבער א קהלה אין מיטען אזא גלות.

א רב איז א קאפיטאן פון א שיף און ער טאר נישט אראפ פון דער שיף ווען זי איז אין געפאהרען. און האלט די שיף ביים אונטערגעהן מוז ער אונטערגעהן צוזאמען מיט איהר. יודען אין דייטשלאנד זענען אין א ים-פלאג, זאל דער רב אלעמען איבערלאזען דערטרונקען צו ווערען אין ברות און אליין אנטלאפען?...

באמערקונגען מיט פאראכטונג האבען זיך געטראגען, דעם רב'ס פארליסענע פרוי האט געהערט אפקלאנגען דערפון; האט עס איהר געשניטען איבערן הארצען, און האט ווער זי אפגעשטעלט אויף דער גאס, און איהר געפרעגט פארוואס מען זעהט נישט דעם רב. האט זי נעהאט א געפיהל, אז באלד נעמט א יענער איהר א זאג - טון מיט רוגזה: „דער רב איז באגאנגען א פערברעכען און ער איז נישט ווערט צו זיין א רב"

זי האט זיך נישט געוואוסט ווי אזוי זי וועט האנדלען, דעם רב'ס פרוי. צי זי וועט יא אדער נישט דערצעהלען די און יענע יודען פון דער געמיינדע וואס מיטן רב האט פאסירט און וואס עס קומט נאך פאר — זי האט זיי פארלאדען צו זיך אין דער היים.

דאס איז געווען נאכדעם ווי זי האט שוין געהאט געזעהען איהר מאן, דעם רב, אין דער געפענגעניש ביים גרעניץ, און נאכדעם ווי זי האט שוין אויך געהאט געזעהן זייער טאכטער, עלא'ן, אין דער געפאנגענשאפט פאר פערברעכערישע פרויען.

איהר זעהען זיך מיט זיי האט אביכעל פארלייכטערט דעם שווערער וואס איז געווען אין איהר גאנצען וועזען זינט די אומגליקען זענען אנגעפאלען אויף זיי און אויף איהר, הגם די יסורים אין איהר הארצען זענען נישט קלענער געווארן. צום ווייניגסטענס ווייסט זי וואס און ווען.

דער מאן איהרער אין געפענגניש, האט איהר פארזיכערט, געטרייסט איר, אז ער וועט זיך דורכשלאגען דאס, וואס מען האט איהם צונויפגעפארט מיט די יונגעלייט, וועמען מ'האט ארעסטירט ביי דער גרעניץ; אויף איהם קען דאך נישט זיין אזא קלאגע ווי רי, אין וועלכער מ'האט זיי אריינגעשטעלט. זיין איצטיגע געפאנגענשאפט איז נאר א רעזולטאט פון דער מהומה וואס איז געווארען ביי דער גרעניץ, וואו מען האט די צוויי יונגעלייט געכאפט. אזוי האט ער צו איהר גערעדט, דער מאן איהרער, אבער זי האט גוט געשפירט, אז ער גלויבט נישט, אז ער וועט אזוי גיך ארויסקוקען פון געפענגעניש. איז זי אוועק פון איהם מיט נייע יסורים. אבער לייכטער איז איהר פארט געווען — זי האט איהם געזעהן דעם מאן.

פארזעצונג קומט

שקלים.

פ. בושאצקי.

אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו, והיינו דתנן (שקלים ב'): באחד באדר משמיעין על השקלים.

(מגלה י"ג, ע"ב)

1

אך שקלים, ליבע רייצענדע שקלים!
איהר זענט דעם מענשענס שטענדיגער חלום;
איהר, נאר איהר הערשט, איהר האט די ממשלה;
אהן אייך איז א ילדה, איז א קללה.
בילדונג, חכמה בלויז, טויג נישט אויב עס פעהלט
דער עיקר — דער שקל דאס מין געלד...
האט נאר א מענש אין זיין בעזיץ שקלים,
דאן לעבען אלע מיט איהם אין שלום;
מען שמייכלט איהם, מען גיפט איהם תזיריזכו,
מען קריטיקירט איהם נישט ווען ער טהוט שלעכט.
האסט שקלים — מעגסטו זאגען א דעה —
כבוד און רעספעקט פאר דער מסבין

2

צוליב אייך שקלים, צוליב קריגען געלד,
לויפען מענשען פון לאנד, נ'עק וועלט;
ציהען, פליהען, שטעלען איין דאס לעבען;
אויף אויסאס, אויף עראפלאנען זיי שוועבען.
אלע כח האט דער שקל, דאס געלד!
א צוציהונגס קראפט אין דער גאנצער וועלט, —
האסט מעות — ביזט דו א פיינער פריץ;
אלץ נישט — ביזטו דו א בור, אנ'עם הא־ץ...
אין מענסט דו די גרעסטע חכמה זאגען
וועט מען דיר אויסלאכען — טרייבען, יאגען,
נאכיווארפען דיר א שטיין, צו א שטעקעל —
ווייל „החיים והמות ביד השקל".

3

שקל, שקל! גרויס און שטארק איז דיין מאכט!
ווער עס האט דיר נישט, דער ווייגט! ווער ס'האט – לאכט.
מיר יודען, דאס שוואכסטע פאלק אויף דער וועלט,
זענען, אוי, צו אלע צרות אויסגעשטעלט.
די פיזישע גבורה אונזערע איז גלייך גול,
מיט אנטיסעמיטען איז היינט די וועלט פול.
איידער עוסק זיין אין הבל הבלים, —
גלייכער מקדים זיין און געבען די שקלים
אויף „גאולת הארץ" אין דער מדינה,
וואס גאט צוגעזאגט האט אברהם אבינו,
אז זיינע קינדער, זיי וועלען ווערען
אייגענטימער פון איהר, זי וועט זיי געהערען.

4

די צוררי היהודים, די המן-גאנעס,
(וואס טראגען היינט מיניסטארען-טאגעס)
וועלען סוף כל סוף אייערע טאשען,
אויסליידיגען ביז א לעצטען גראשען.
גליקליך וועט איהר זיין, ווען איר וועט ארויס
פון זייערע הענר מיט'ן לעבען בלויז.
פערלויפט זשע פריהער מיט אייערע שקלים:
העלפט אויפשטעלען דעם בנין השלום;
זייט מקיים וואס איהר אויף די ליפען היינט טראגט,
וואס איהר אין היינטיגע יוצרות בעט און זאגט:
„אור פניך אדון עלינו נשא,
ושקול אשא בבת נכון ונשא"

גרויסע פערזאמלונג פון די ראדאמער יודישע קליינהענדלער

בעגרעניצטע צאהל יודישע סוחרים פון ראדאם, ביאלאבזשעג און דירלטש, וועלכע קענען ווייטער האנדלען מיט טיטין און פאפיראסען.

אין קליינהענדלער-פערבאנד איז פאריגען זונטאג פארגעקומען א גרויסע פערזאמלונג פון די מיטגלידער. אויס'ן סאג-ארדנונג זענען געשטאנען א רייהע וויכטיגע פונקטען, וועלכע זענען בעלייכטען געווארען דורך די פערוואל-טונג'ס-מיטגלידער, די ה"ה נ. ראזענבוים פרידמאן און לייטער פלאצקי.

אלס דער ערשטער פונקט איז ארויס-געריסען געווארען דער ענין פון פער-לעגענע שטייערן. ווי בעקאנט, איז אין יאהר 1935 ערשינען א מיניסטעריעלער אקולניק, וועלכער האט ענטהאלטען הנחות פאר סוחרים, וואס זענען שולדיג שטייערן ביז'ן יאהר 1933 איינשליס-ליך. אין אקולניק איז געווען אנגעוויזען, אז פון די הנחות קענען געניסען נאר די יעניגע סוחרים, וואס וועלען צאהלען זייערע לויפענדע שטייערן אין דער צייט. די הנחה איז גילטיג ביז'ן 31 מערץ 1938. ביז דאן ווערט יעדעס יאר אבגערעכענט א געוויסער פראצענט אויס'ן חשבון פון די אלטע, פערלעגענע שטייערן. אין מערץ היינטיגעס יאהר ווערט ליקווידירט 25 פראצענט און דעם צורך פון די פערלעגענע שטייערן קען מען דעקען מיט די אבליגאציעס פון דער מלוכה'שער נאציאנאלער הלוואה, וועלכע דער שטייער-אמט וועט פאר יעדע 100 זל. אבנעכענען 150 זל.

דער צווייטער פונקט איז געווען די אויסמעסטונג פון אומזאץ-שטייער פאר'ן יאהר 1937, די פערוואלטונג פון קליינ-הענדלער-פערבאנד שטעלט צונויף א רשימה פון יעדער בראנזשע און וועט דאס מאטעריאל פארשטעלען דעם שטייער-אמט, אז די אויסמעסטונג זאל זיין א יושר'דיגע.

די ה"ה ראזענבוים, פרידמאן און פלאצקי האבען דאן בריישטער ארומגע-רעדט די בעדייטונג פון 7 טען לאנדעס צוזאמענפאהר פון די קליינהענדלער, וועלכער קומט פאר דעם 13 מערץ ה. י. אין ווארשא. עס זענען אויסגעוועהלט געווארען 7 דעלעגאטען, די ה"ה לאקס, גאלד..ק, ראזענבוים, הערשבערג, בי-רענבוים, פלאצקי, וועג.נער.

א בעזונדערער פונקט פון גאר וויכ-טיגער בעדייטונג איז געווען די זעלבסט-הילף-קאסע, וועלכע דארף שפילען א גרויסע ראל אין דער היניגער פון ער-טיילען קרעדיט פאר די ארימע יודישע קליינהענדלער. ה' פלאצקי האט זיין לענגערע רעדע פערענדיגט מיט אנ' אפעל צו אלע מיטגלידער קודם כל וועגען זעלבסט-בעשטייערונגען צו דעם צוועק און גלייכצייטיג צו דעקלארירען זיך מיט ארבייט פון דער חודש-אקציע, וואס ווערט פראקלאמירט ווערען אין די נעכסטע טעג לטובת דער זעלבסט-הילף-קאסע ביים קליינהענדלער-פערבאנד.

צווישען די פריינע פארשלאגען האט מען געהערט בעריכטען, ווי עס זעהט אויס ביים היינטיגען טאג דער מצב ביי די יודישע טאבאק-סוחרים פון ראדאם און פון די שכענטלעך ארום, אין צוזאמענ-מאנהאנג מיט די ענדערונגען אויף דעם געביעט. ביז היינט האבען אין ראדאם בעקומען 8 יודען מעלדונגען פון דער פערקויף שטעלע פון טאבאק, אז ס'ווערט מיט זיי געשלאסען אבמאכען וועגען קענען אויף ווייטער פיהרען דעם זעלבען מסחר. פריהער האבען זיך אין ראדאם פערנומען מיט'ן האנדעל פון טאבאק און פאפיראסען בערך 200 יודישע סוחרים. אין ביאלאבזשעג, וואו ס'זענען געווען פריהער 20 יודישע טאבאק-סוחרים, האבען היינט בעקומען צוויי; אין דירלטש האבען בעקומען צוויי יודען ענטשאט וואס פריהער איז געווען 30; אין יערלינסק איז פארלויפיג נאך קיין איין יוד נישט גערופען געווארען צו קומען שליסען דעם אבמאך מיט דער פערקויפס-שטעלע פון מאנאפאל. פריהער זענען דארט געווען 10 יודישע טאבאק-געשעפטען.

אין ביאלאבזשעג און דרילטש וועלען די יעניגע געצעהלטע יודען, וואס האבען זוכה בגורל געווען צו שליסען אב-מאכען אויף ווייטער מיט'ן מאנאפאל, נישט בעקומען אזוי ווי פריהער טיטין מיט פאפיראסען, נאר צו בעזונדערע מינים: טיטין, אדער פאפיראסען.

אויך אין ראדאם, הערט מען, אז ס'איז נאך נישט קלאר און מען ווייסט נאך נישט, צי די יודען, וואס זענען אויסדערוועהלט געווארען צו האנד-לען ווייטער מיט טאבאק, וועלען בעקו-מען אלע סארטען, און, צי ס'וועט אויך דא נישט אנגעווענדעט ווערען דער זעל-בער סיסטעם, וואס אין די אויבענדער-מאנטע שטעטלעך.

אויף דער פערזאמלונג איז בעשלאסען געווארען, אז אויף נעכסטען דאנערשטאג זאל געהן א דעלעגאציע פון קהלה-פאר-שטעהער, יודישע ראטמענער און פאר-שטעהער פון קליינהענדלער - פערבאנד און סוחרים-פעראיין, אין דער ראדאמער פערקויפ'ס-שטעלע פון טאבאק-מאנאפאל, וואו זיי וועלען פארשטעלען די שווערע לאגע פון די יודישע טאבאק-סוחרים, ביי וועלכע ס'ווערט יעצט אבגענומען די מעגליכקייט צו האנדלען אויף ווייטער מיט די טאבאק-אויסארבייטונגען. די דעלעגאציע וועט זיך בעמיהען אויס-צו'פועל'ען, אז אלע יודישע טאבאק-סוחרים אין ראדאם זאלען קענען ווי פריהער פיהרען דעם זעלבען מסחר פון וועלכען זיי האבען געצויגען דאס ביסעל ארימע חיונה, פאלגענטועל אויסברייטערען די יעצטיגע בעגרעניצטע צאהל.

א ראדאמער לאנדסמאן.

קיין ראדאם איז די טעג געקומען פון ניו-יארק דער ראדאמער לאנדסמאן משה ראדאמסקי. ה' ראדאמסקי איז א בע-קאנטער טהוער ביי די ראדאמער לאנדס-מאן אין אמעריקא. ער איז איינער פון די, וואס האבען קיינמאהל נישט פערגע-סען אין זייער היימאט - שטאדט און תמיד ביי יעדער אקציע פאר ראדאם בייגעטראגען זיין אקטיווען אנטייל. אפט-מאל איז ער זאגאר דער, וואס גיעט די איניציאטיוו אונטערצונעמען געלד-זאמ-לונגען ביי די ראדאמער לאנדסלייט אין אמעריקא, כדי צו קענען אהעדשיקען פאר היגע אינסטיטוציעס, וואס נויטיגען זיך אין הילף.

אויס'ן געביעט פו'ן ארגאניזירען הילף פאר די נויטבעדערפטיגע יודישע אינ-סטיטוציעס אין ראדאם, ארבייט ה' ראדאמסקי שוין לאנגע יאהרען און זי דאטירט זיך פון דעם מאמענט, זינט פון אמעריקא זענען געשיקט געווארען די ערסטע דאלארען קיין ראדאם.

ה' ראדאמסקי איז אין א געוויסען פרט מחולק און נישט איינפערשטאנדען מיט'ן ראדאמער רעליעף אין ניו-יארק. די מיינונג'ס - פערשידענהייט בעציהט זיך צום סיסטעם פון דער הילפ'ס-טע-טינקייט, וואס פליסט פון אמעריקא אהער. עס איז אבער צו האפען, אז מיט'ן קומען אהער קיין ראדאם און נאכ'ן פערזענליכען בעקענען זיך מיט די דארטיגע פערהעלטנישען, מיט די נויטען און בעדערפענישען פון דער היי-נער יורישער בעפעלקערונג, וועט ה' ראדאמסקי ענדערען זיין ביז-יעצטיגע מיינונג, איינגעשטימענדיג, אז זיינע חברים, די לאנדסלייט פון ניו-יארקער רעליעף, האבען נישט געמאכט קיין טעות מיט'ן איינשטעלען א נייעם פראגראם און סדר, לויט וועלכע צו ריכטען די הילפס-לייסטונגען, וועלכע קומען פון די ראדא-מער לאנדסלייט פון אמעריקא און וועל-כע זאל זיין אין אנקלאנג און אין הואר-מאנישער צוזאמענארבייט צווישען איהם דעם רעליעף, מיט'ן היגען 15-ער קא-מיטעט.

נעהמיס וועט זיין די ענטשפרעכענדע געלעגענהייט, אז דער 15 - ער קאמיטעט זאל זיך טרעפען ביי איין טיש מיט'ן ה' ראדאמסקי, און נאך א מיינונג'ס-אויסטויש קומען ענדליך צו א פערשטענ-דיגונג און צו א גינסטיגען אויסגאנג.

אדרבה, זאל מען זיך אביעקטיוו פונאנדערערדען.

פון דער סדרה — ויקהל.

פון פ. בושאצקי.

בצלאל בן אורי. . ולחשוב מחשבות ולעשות בכסף ובזהב...

מען פערציילט, ווען דער גרויסער גאון און גרויסער צדיק ר' חיים וואלאושי-נער ז"ל האט געגרינדעט די וואלא-זשינער בעריהמטע ישיבה, וועלענדיג פערזיכערען די עקזיסטענץ פון דער ישיבה פינאנסיעל, האט ער ארויסגעלא-זען א קול-קורא צום יודישען עולם: ס'זאל זיך מתחייב זיין, א חוץ אנ'איינ-מאליגע נדבה אויף דעם דאזיגען נייטיי-גען אנשטאלט, זאל מען זיך פערשריי-בען צו צאהלען א יעהרליכען בייטראג, יעדער לויט זיינע יכולת און לויט זיין מימפאטיע צו דעם דאזיגען זעהר וויכ-טיגען יודישען-רבנישען סעמינאריום.

ר' חיים'קעס קול-קורא האט געפונען דעם געהעריגען אבקלאנג אין דער יורישער וועלט; ס'האבען זיך געפונען פיעל הייסע יודען, וואס האבען אליין זיך באשטייערט צו צאהלען יעהרליך היבשע סומעס געלד.

צווישען אזעלכע הארציגע מנדבים. איז געווען איינער א יוד, א שמיד אין א דארף, ר' שמעון גלאצער האט ער געהייסען, וועלכער האט זיך פערשריבען צאהלען יעהרליך אויף דער ישיבה 25 רובעל – אסומע אין יענער צייט גאר א היבשע, וואס נאר פון גאנץ גרויסע גבי ים האט מען אזעלכעס געקענט ער-ווארטען, אבער נישט פון א בעל מלאכה – אנ'ארימער דארפישער קאוואל...

ווען די משולחים האבען געדארפט פאהרען צו די מנדבים אין פערשידענע שטעדט און דערפער, איינצוקאסירען די יעהרליכער באשטייערונגען, האבען זיי די ערשטע צייט געמוזט דינגען בעלי-עגלות, אדער פויערישע פוהרמאנעס. גאנץ אפט. ווען זיי האבען אזעלכעס נישט געקענט בעקומען, זענען זיי גע-וועז נגעווים נאר איינפאך „תולה - רגלי" זיין גאנץ ווייטע שטרעקעס.

מיט דער צייט אבער, ווען די ישיבה איז שוין געשטאנען פעסט מאראליש, האבען די גבאים געקויפט אנ'איינענע בריטשקע מיט א פאר פערד. ווען א משולח איז אמאל געקומען מיט דער דאזיגער בריטשקע צופאהרען צים דער-מאהנטען שמיד. צו ר' שמעון גלאצער, נאך זיין יעהרליכער נדבה, האט דער שמיד זיך ענטזאגט, מאטיווירענדיג, אז ער האט מתחייב געווען צו געבען זיין נדבה אויף דער ישיבה, לטובת די יונ-גע לייט, וואס לערנען דארט תורה, אבער –- נישט אויף קיין בריטשקע מיט פערד, מיט א קוטשער...

אז דער משולח האט איבערגעבען ר' חיים'קע דעם שמיד'ס טענה, האט זיך חיים'קע אליין מטריח געווען און ארי-בערגעפאהרען צו ר' שמעון גלאצער אין דארף. אויסהערענדיג ר' שמעונס טענה האט ר' חיים'קע צו איהם אזוי געזאגט:

— אין דער תורה (פ ויקהל) שטעהט, אז בצלאל, וועלכער האט געמאכט דעם משכן און אלע הייליגע כלים צום משכן, איז געווען געבענשט פון גאט מיט א רוח אלהים „בחכמה יבד,ת ובכל מלאכה ולחשוב מחשבות לעשות בזהב ובכסף וב חושת". מילא, אויף צו מאכען א משכן מיט די אלע קונציגע כלים, האט ער טאקע געדארפט זיין א געמלי-כער מאן, א סאלאנטפולער מייסטער און קינצלער. אבער וואס מיינט דער פסוק ווידער מיט די ווערטער: ולחשוב מחשבות"? וואס פאר א כחשבית?

נאר די כונה פון דעם איז אט וואס: היות ווי צווישען די אלע מנדבים אויפן משכן זענען געווען מענשען מיט פער-שידענע כחשבות און אמביציעס: איינער האט געגעבען פון כבוד וועגען; איינער האט געגעבען דערפאר, ווייל ער האט זיך נישט געקענט ענטזאגן; אנ'אנדערער האט געגעבען ווידער ווי מ'זאגט „אפ-שפענעגא", מיט א בייז הארץ... יעדער האט דעריבער געהאט בעזונדערע כוונות און אספיראציעס. עס זענען אבער גע-ווען אויך פיעל מנדבים, אזעלכע נד בי-לב ווי א שטייגער איהר, ר' שמעון, וועל-כע האבען געבראכט א פיינע נדבה, מיט א פיינעם הארצען, בשמחה רבה, מצהר וויפיעל זייער יכולת האט אויס-געטראגען. האט אט דער געטליכער חכם, בצלאל, געהאט די קונסטגיש צו לעזען

א פאלשער עדות פאר א שיסעל לאקשען.

דער פיאנקער איינוואוינער אנטאני זשילא האט אנגעמעלט געהאט א פראצעס אין ראדאמער שטאטישען געריכט מיט א געוויסער סטעפאניא באקא וועגען אלימענטען. זשילא, וועלענדיג געווינען דעם פראצעס האט געברענגט אין געריכט אריין דעם עדות וועראניקא וואיטשיק פון יעדלינע, וועמען ער האט צוגעזאגט א פרעזענט פאר א גוט-עדות זאגען.

נאכ'ן פראצעס, וועלכער איז גוט אויסגעפאלען צום גינסטען פון זשילאן, זענען ביידע, זשילא מיט וואיטשיקען אוועק אין א רעסטאראן, וואו זשילא האט געהייסען דערלאנגען לאקשען, וואס האט געזאלט זיין די צוגעזאגטע „מתנה" פאר'ן פאלשען עדות.

אין עטליכע טעג ארום האט די וואיטשוקאווא בעקריגען חרטה און פילענדיג געוויסען-ביסען, איז זי אוועק צום פראקוראר און זיך מודה געווען, אז זי האט פאלש עדות געזאגט.

דער פראצעס געגען ביידע: זשילא'ן און וואיטשיקאווא איז דינסטאג פארגעקומען אין היגען קרייז-געריכט. ביידע האבען זיך מודה געווען און אויסגעדריקט חרטה. דערביי האט זיך אויך ארויסגעוויזען, אז זשילא האט אויך תשובה געטוהן און חתונה געהאט מיט סטעפאניא באקא.

זשילא איז פערמשפט געווארען אויף 2 יאהר תפיסה און די וואיטשיקאווא אויף 10 מאנאטען. היות ביידע האבען זיך מודה געווען און בעדויערט זייער טהאט, איז די שטראף זיי פערהאנגען געווארען אויף דריי יאהר.

10 יאהר יודישער שניידער-צעך אין ראדאם.

מארגען שבת-צונאכטס פייערט דער ראדאמער שניידער-צעך דעם 10-יעהריגען יובל פון זיין עקזיסטענץ. דער דאזיגער דאטום האט א דאפעלטע בעדייטונג צוליב דעם, וואס עס ווערט אין איהם גלייכצייטיג אבגעשלאסען א יאהר טעטיגקייט אין נייעם לאקאל וויסאלדא 10.

ווען מען מאכט אן איבערבליק אויף דער שניידער-בעוועגונג אין ראדאם, דארף מען דערביי געדענקען, אז דאס ערשטע עקזיסטענץ-יאהר דאטירט זיך נאך פון יאהר 1918. שוין דאמאלס, ווען די וועלט האט געפיבערט אין שווערע חבלי-לידה פאר'ן מארגענדיגען טאג, איז אין ראדאם געפאלען די פאראלע: ארגאניזירען דעם יודישען שניידער און געבען איהם א מעגליכקייט זיך אויפצולעבען אין א אייגענער אטמאספערע. אין אקטיווער דינסט האט זיך דאן געשטעלט פרעזעס ה' משה רובינשטיין.

פון דאמאלס זענען אבגעלאפען פיל יאהרען פון פריידען און ליידען. די יודישע לאגע אין פוילען. וועלכע האט זיך אנגעהויבען קייקלען בארג-אראב, האט אין א גרויסע מאס שווער געטראפען דעם יודישען שניידער. דער ווענד-פונקט איז אריינגעטראטען מיט 10 יאהר צוריק, ווען די צעכען-גזירה מיט אלע איהרע בעגלייט-ערשיינונגען האט דעם יודישען בעל-מלאכה געשטעלט פאר שווערע נסיונות. די אונאויפהערליכע דעגראדאציע און זיין זעלבסטערהאלטונגס-טריב האט געצווינגען דעם ראדאמער שניידער-צעך צו צעמענטירען די בעוועגונג און צו פערדאפלען די ענערגיע אויף אלע געביטען.

אין די זעלבסט-פערוואלטונגס ארגאנען, מלוכה'שע און קאמונאלע אינסטיטוציעס האבען די מיטגלידער פון צעך ווירדיג פערטיידיגט דעם יודישען כבוד. פיעל מיטגעווירקט דערצו האבען די ה"ה באר-מייסטער און שניידער.

א בעזונדער קאפיטעל שטעלט מיט זיך פאר די טעטיגקייט אין נייעם לאקאל וויסאלדא 10. דא האט דער צ ע ך פערברייטערט די ארבייטס-געביטען און מיט א בעזונדער פיעטעט זיך געווידמעט דער קולטורעלער ארבייט, עס זענען צו דעם צוועק פראנשטאלטעט געווארען בעלעהרענדע פארלעזונגען פון אזעלכע בעדייטענדע פערזענליכקייטען ווי: פראפ. זאַראַרעצקי, נחמן מייזעל, אלתר קאציזנע, ד"ר לייפונער און א אויפטריט פון בעריהמטען רעציטאטאר יוסף קאמען.

עס מוז אויך אונטערגעשטראכען ווערען די גרויסע פערדינסטען פון שניידער-צעך ביים איינארדנען זומער-קאלאניעס לטובת ארימע יודישע קינדער. נישט קיין קלענערע בעדייטונג האט אויך די זעלבסט-הילף-קאסע, וואס ערטיילט אהן-פראצענטיגע הלוואות פאר געפאלענע און רעקלאסירטע יודישע שיכטען. אפילו די יודישע ראראשקאזשצעס, וועלכע בילדען א היבשע צאהל מיטגלידער זענען אויך דורך איהם ארגאניזירט געווארען. די דאזיגע נויטבאדארפטיגע מאסע דריקט אויס אנערקענונג פאר די שעפערישע לייסטונגען לטובת זייערע אינטערעסען. בכלל מוז מען מודה זיין, אז די ארבייט פון שניידער-צעך איז געשטאנען אויף א הויכען ניוא. דער ענטשפרעכענדער לאקאל, דער רייכער בופעט און דער לעזער-זאל, וועלכער שטעהט צו דיספאזיציע פאר מיטגלידער און זאנגער פאר בעזוכער, וואס ווילען זיך אויסלעבען אין א היימישע סביבה — אט דאס אלץ גיבט א רייפקייטס-צייגניס פון דער ביז-איצטיגער עקזיסטענץ פון דער אזוי וויכטיגער יודישער אינסטיטוציע אין ראדאם.

צום שבח מוז רעמארקירט ווערען דער לייטער פון צעך ה' בארמייסטער, וועלכער האט בעוויזען איינצופלאנצען אין די הערצער פון די מיטגלידער פריינדשאפט פון מענש צו מענש. די נעמליכע הארמאנישע בעציהונג איז אהן ספק א דאנקבארע ארבייט, וואס מוז ווייטער געפלעגט ווערען מיט זארגפעלטיגקייט, ווייל שטיצענדיג זיך אויפ'ן דאזיגען יסוד, קאן דער ראדאמער שניידער-צעך שפאנען מיט ערפאלג צו א בעסערען מארגען.

י. פ—ן.

אויסבעסערונג

חשוב'ע רעדאקציע „ראדאמער-קעלצער לעבען"!

איך בעט אויסצובעסערען א טעות, וואס דריקט זיך אויס אין דעם וואס אין אייער בעריכט וועגען א קאנפערענץ אין קליינהענדלער-פערבאנד, ווער איך ווערד דערמאנט אלס מארק-שטעהער בשעת איך בין נאר אנ'אייזען-סוחר היות דאס קען מיר שאדען מיין פרעסטיזש, בעט איך פאר נויטיג אויפמערקזאם צו מאכען און געפעליג בעטען דאס אויסצובעסערען אין אייער וו. צייטונג, אז איך בין נישט קיין מארק-שטעהער נאר אנ'אייזען-סוחר.

ה. י א ר מ א ל א וו.

טערמין פון אבגעבען זעזאניעס.

ווי ס'טיילט אונז מיט דער סוחרים-פעראיין, איז דער טערמין פון בעלייגען זעזאניעס נישט פערלענגערט געווארען. דאס פינאנץ-מיניסטעריום אין צירקולאר פון 5 ד. מ, ל. ד. פ. 38|2|3207 רז. גר. 4 פאז. 105 זאגט דייטליך אז דער טערמין וועט היי-יאהר נישט פערלענגערט ווערען, די סוחרים וועלכע פיהרען האנדעלס ביכער קענען זיך ווענדען צו די שטייער-אמטען און בעטען דעם טערמין פערלענגערען. די שטייער מאכט דארף די ביטעס ערלעדיגען און פערלענגערען דעם טערמין נאר ביז'ן 1-טען אפריל, דאגעגען אויב די ביטעס זענען גוט מאטיווירט קענען די שטייער-אמטען אויפן סמך פון פאראגראף 23 פון דער שטייער-אינסטרוקציע פערלענגערען דעם טערמין ביז'ן 1-טען מאי.

די מחשבות פון מנדבים. וואס זשע האט ער געטוהן? די גאלד און זילבער פון קאלטע מנדבים האט ער בענוצט אויף מינדערווירדיגע זאכען און כלים פון משכן. אבער יענער נדבות פון די בעסערע מנדבים, האט ער שוין בענוצט צו גאר הייליגע זאכען. ווי א שטייגער: צום „ארון העדות", צום פרוכת מיט די כרובים, צו די בגדי כהונה, צו דער מנורה וכדומה.

אזוי אויך אין אונזער ישיבה געהען מיר אויך מיט בצלאל'ס דרך. אזעלכע חשוב'ע נדבות ווי אייערע, זייט זיכער, אז זיי געהען נישט אויף א בריטשקע מיט פערדלעך, נאר — טאקע אויף די הצטרכות פון דער ישיבה, לטובת די תלמידי-חכמים, וואס לערנען דארט תורה, וועלכע וועלען איה"ש ארויסקומען פון דארט גאונים וקדושים!

פערשטעהט זיך, אז נאכדער ערקלערונג פון ר' חיים'קען, האט שוין דער שמיעד נעגעבען זיין בייטראג בתשואת — חן..

(געהערט פערצעהלען פון ר' מ. תייסמאן ז"ל)

יודישע פרץ-ביבליאטעק אין ראדאם

פארלעזונג פון לעא פינקעלשטיין.

(קאמוניקאט)

שבת דעם 26 ה. ח. קומט פאר אין זאל פון „ארבעטער הויז" קעלעס-קראוז 1 א זייגער 230 א פארלעזונג פון בעקאנטען דענקער, שריפטשטעלער און קולטור-טוער — ראדאמער תושב לעא פינקעלשטיין א. ד. ט. „די גרונד פראבלעמען פון דער מאדערנער יודישער ליטעראטור". מיט פאלגענדע אינטערעסאנטע טעמען: 1) די גייסטיגע אטמאספער פון דער מאדערנער יודישער ליטעראטור, 2) שרייבער-מייסטער, שרייבער-פירער. 3) אלטע און נייע מאטיווען, 4) פראזע און פאעזיע 5) היסטארישע אויטאביאגראפישע און היינצייטיגע טעמעס. 6) דער ניוא פון דער ליטעראַרישער קולטור 7) די שפאט פון לירער. 8) דער עסטעטישער און סאציאלער עלעמענט, 9) פערספעקטיוען.

בילעטען ביים אריינגאנג.

אין אווענט 8 א זייגער קומט פאר א טיי-אווענט אין לאקאל פון געז. „טאז" זשער. 13 מיט'ן אנטייל פון חשובען גאסט. איינגאנג אויסשל. געגען איינלאדונגען.

ר' ישראל ברוך גאלדפיין ז"ל

נעכטען, דאנערשטאג כ"ג אדר, איז אויסגעפאלען די ערשטע יאהר-צייט פון בעקאנטען ראדאמער בן-עיר ר' ישראל ברוך גאלדפיין.

דער פערשטארבענער האט לאנגע יאהרען געוואוינט אין ראדאם, וואו ער האט זיך ערווארבען א גוטען נאמען אלס סאלידער און פיינער מענש. די לעצטע יאהרען האט ער פערלאזט ראדאם און זיך בעזעצט אין טשעלאדזש לעבען סאסנאוויעץ, וואו עס געפינט זיך זיין בעוואוסטע פאיאנס-פאבריק „יוזעפוב".

זייענדיג ווייט פון אונזער שטאדט איז פונדעסטוועגען געבליבען טיעף פערפלאנצט אין זיין הארץ, א סענטימענט פאר ראדאם. דער דאזיגער סענטימענט האט בעקומען א ממשות'דיגען אויסדרוק און פינאנציעלע אונטערשטיצונגען, וואס ער האט געשיקט פון צייט צו צייט פאר היגע וואהלטעטיגע אינסטיטוציעס.

אין טשעלאדזש גופא, אין זיין לעצט וואהן-ארט, האט ער זיין פרייע צייט געווידמעט פאר וואהלטעטיגער און קאנסטרוקטיווער הילפס-ארבייט. א דאנק דער איניציאטיווע פון ר' ישראל ברוך גאלדפיין איז אין טשעלאדזש געגרינדעט געווארען א גמילת-חסד-קאסע, אין דער שפיץ פון וועלכער ער איז לאנגע יאהרען געשטאנען אלס פרעזעס און פאקטישער לייטער, שטיצענדיג די קאסע מיט אייגענע גרעסערע בעשטייערונגען.

א חוץ דעם האט ער אויך געשטיצט אינסטיטוציעס און פערארמטע יחידים און דאס אלץ געטוהן אהן פירסום, נאר פשוט און בעשיידען. דער פערשטארבענער האט אויך מיטגעווירקט צו בעשעפטיגען א בעדייטענדע צאהל טשעלאדזשער יודישע ארבייטער אין דער פאיאנס-פאבריק, א דאנק וואס פיעל ארימע יודישע פאמיליעס האבען בעקומען די מעגליכקייט צו ערנעהרען זיך בכבוד.

נעכטען, אין טאג פון זיין ערשטער יאהר-צייט, איז אבגעריכט געווארען אנ'אזכרה אין מושב זקנים אין סאסנאוויצע און ס'איז דערנאך ענטהילט געווארען די מצבה אויפ'ן בית עלמין ביי דער בעטייליגונג פון א גרויסע צאהל מענשען, פאמיליע, פריינד און בעקאנטע, וועלכע האבען געוויסט פון זיין צדקה-טעטיגקייט און ביי וועלכע ער איז געווען געשעצט.

אויך אין דער שוהל פון בית יתומים און מושב-זקנים אין ראדאם איז נעכטען געמאכט געווארען אנ'אזכרה נאכ'ן פערשטארבענעם ר' י ש ר א ל ב ר ו ך ג א ל ד פ יי ן.

• • •

מיט א געוויסער צייט צוריק האט די היגע גמילת-חסד-קאסע בעקומען טויזענד זלאטעס פון דער חשוב'ער פרוי פייגעלע גאלדפיין, לזכרון נשמתו פון איהר מאן ישראל ברוך גאלדפיין.

בעשטראפט מ"ס מאנדאטען איז דאס געלד אראבגעלאזט אין קעשענע.

דער פאליציי-פאסטאוויי. פון סקא-זשיסק סטאניסלאוו בערטאשעוויטש האט זיך געשאפען א צוגאב-קוועלע פון הכנסה. ער האט דאס געלד פון די מאנדאטען, וואס ער האט איינקאסירט פאר שטראפען, גענומען פאר זיך. דער פאליציי אספיראנט קאמינשטשעוויטש האט דעמאסקירט בערטאשעוויטשן, וועלכער איז צוגעצויגען געווארען צו גערכטליכע פעראנטווארטליכקייט.

בערטאשעוויטש איז דורכ'ן ראדאמער-קרייז-געריכט פערמשפט געווארען אויף א יאהר תפיסה מיט פערהענגען די שטראף אויף צוויי יאהר.

KINO APOLLO

שבת 3 נ. מ. און זונטאג 12 און 3⁴⁵

WIĘZIEN KRÓLEWSKI

Od poniedziałku b. m.

Przecudna opowieść mórz południowych

HURAGAN

W ROLACH GŁÓWNYCH

DOROTHY LAMOUR
i JON STALL

ביז זונטאג דעם 27 איינשליסיך

SILWIA SIDNEY **w filmie**

SLEPY ZAUŁEK

NAD Program **KEN MAYNARD** w FILMIE

WALKA o ZŁOTE POLA

KINO APOLLO

Bank Udziałowy Spółdzielczy

z ogr. odp. **ul. Zeromskiego 9** w podwórzu

tel. 25 - 80 Rach. żyrowy w Banku Polskim

איז מודיע, דאס די באנק איז געווארען איבערגעטראגען אין א נייעם לאקאל **אויף זשעראמסקי 9** אין הויף

די באנק פירט דורך אלערליי באנק - אפעראציעס פינקטליך און שנעל. נעמט אן פקדונות, ערטיילט הלוואות, דיסקאנטעס און אוואנסען אויף אינקאסעס.

און נעמט אן אינקאססא אויף גאנץ פוילען צו ביליגע פרייזען.

אינקאסע - איינפלוסען ווערען אויסגעצאהלט דעם זעלבען טאג.

Wytw. Wyrobów Cukierniczych p. f.

„Americanka“

L. Wajsbrot
Rynek 1

מאכט באקאנט דעם ג. פובליקום, אז עס איז געעפענט געווארען פון ניי - יאהר

א צוקערניע און היגיענישע בעקעריי

איינגעארדנעט לויט די לעצטע סאניטארע פארשריפטען.

יעדען טאג פריש און פיין געבעקס צו ביליגע פרייזען. פערשידענע געשמאקע טשאסטעס פון דער פיינסטער קוואליטעט צו 15 גר.

ס'איז צו בעקומען שטענדיג טארטען מארציפאנאווע פון 1.50 אן

אלץ ווערט אויסגעארבייט דורך א פאכמאן מיט א לאנגיעהריקער פראקטיק.

אלע מינים געבעקסען ווי לוקסען, בילקעלעך. טשאסטעס, וואפלעס, הערבאטניקעס, טארטען, באקאלעס דעסערטאווע, לעקעך, פערשידענע קרעמען, מינדאלאווע ארטיקלען און פריטאג חלות — בעקומט מען

אין דער יודישער צוקערניע **„אמעריקאנקא“** טראוגוטא 62

ווי אויך אין דער **היגיענישער צוקערניטשע בעקעריי** רינעק 16

און אין געוועלב ריגעק 14

עס ווערען אויך אנגענומען בעשטעלונגען אויף שמחות, בעלער, קאנצערטען א.ז.וו. שאקאלאד פון פערשידענע פירמעס און פרוכטען צו ביליגע פרייזען

דאס געשעפט פון גארדינען, קאפעז, דאלעסן, סערוועטען איז איבערגעטראגען געווארען פון דער שפאציר גאס נומ. 23 אויף

זשעראמסקעגא (לובלינער) 22

איז הויף, לינקע אפיצינע, ערשטער שטאק.

גלייכצייטיג ווערט בעקאנט געמאכט, אז ס'איז צוגעגרייט געווארען אויף יום-טוב א שענער און פערשידענארטיגער אויסוואל מיט די מאדערנסטע מוסטערען, בעסטע קוואליטעט פאר ביליגע פרייזען.

Gdy na dancingu, lub balu chcesz szaleć?
I chcesz naprawdę być w dobrym humorze
To musisz tylko w gilzach „WAWEL“ palić,
Nic ci na humor lepiej nie pomoże.

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
— to —

kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne

Do nabycia na dogodnych warunkach

w Radomskim Towarzystwie Elektrycznym

Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

יוד. פרץ - ביבליאטעק איז ראדאם.

פראפאגאנדע - קאמיסיע פאר'ן יודישען בוך

צו אלע פריינד פון דער יודישער ליטעראטור

שבת דעם 26/II אין זאל פון „ארבעטער - הויז“ קעלעס - קרשיז 1 א זייגער 2³⁰ נ. מ. קומט פאר א פארלעזונג פון בעקאנטען דענקער און שריפטשטעלער

לעא פינקעלשטיין

א. ד. ט. „די גרונט-פראבלעמען פון דער מאדערנער יודישער ליטעראטור“

ביליעטען ביים אריינגאנג.

צענטראלער יודישער האנדווערקער פערבאנד אין פוילען

אפטיילונג אין ראדאם רחיינסקא 1

זונטאג דעם 27/2 ד. י. 7 זייגער אוונט קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א

גרויסע האנדווערקער פערזאמלונג

מיט פאלגענדען טאג - ארדנונג:

1) באריכט פון דער טעטיגקייט 2) אונזערע אויפגאבען אין איצטיגען מאמענט (רעפעראט) 3) 25-יעהריגע יובל פון דער האנדווערקער-ארגאניזאציע. 4) פרייע פארשלאגען.

די פערוואלטונג.

ב י ק א נ ט מ א כ ו נ ג

די פערוואלטונג פון בעקער-צעך ראדאם רווינסקא 1 איז מודיע איהרע מיטגלידער דאס זונטאג דעם 13 מערץ א זייגער 3 נאכמיטאג קומט פאר די

יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג

אין לאקאל פון האנדווערקער-פערבאנד רווינסקא 1

טאג - ארדנונג:

1. ערעפנונג 2. באריכט פון דער טעטיגקייט 3. קאסע באריכט 4. דאס בעשטעטיגען דעם קאסע-באריכט 5. פרייע פארשלאגען.

די פערוואלטונג

מיר דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל

אונזער מיטגליד **יונה רוטמאן**

צוליב'ן טויט פון זיין זוהן

אבא נ. ע.

די שיך - סעקציע ביים קלייהענדלער - פערבאנד

אין ראדאם

זונטאג, דעם 27 פעברואר ה. י. אום 12 א זייגער מיטאג

אין דער ערשטער יאהר-צייט פון דער פערשטארבענער גרינדערין און עהרען-פרעזעס פון בית יתומים אין ראדאם

פר. ד"ר קסאווערא מוללער נ. ע.

וועט ענטהילט ווערען א אנדענקונג'ס - טאוועל אין שוהל פון „בית יתומים ומושב זקנים“ (װארשאווסקא 3) צו וועלכע עס לאדענט איין מיטגלידער און פריינד פון דער פערשטארבענער.

די פערוואלטונג

דאס לעבן אין קעלץ.

קהלה=ראט אנגענומען דעם בודזשעט.

שבת און זונטאג אוונט, איז פארגעקומען א זיצונג פון קהלה-ראט, אויף וועלכער ס'איז בעטראכט געווארען דער בודזשעט אויפן יאהר 1938, וועלכער איז נאך א לענגערע דיסקוסיע אנגענומען געווארען איינשטימיג. אויף דעם פארשלאג פון פרנס נח לאקס („ליגע") איז אננענומען געווארען צו סובסידירען דעם „החלוץ" מיט 100 זל. אויף דעם פערלאנג פון פרנס: זאיאנטשקאווסקי ווערט בעשלאסען א סובסידיום פאר'ן יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט (י.וו.א) אין דער הויך פון 100 זל.

צום סוף פון דער זיצונג בעהט פרנס זאיאנטשקאווסקי א ווארט אין וועלכען ער זאגט: ס'איז פאר דער עפענטליכקייט בעקאנט, אז ס'הערשט א שרעקליכער כאאס אויפ'ן ווירטשאפט-געביט אין דער קהלה. די קהלה קאסע איז לעהר. ס'איז נישטא קיין פטליכע גראשענס אויף די נויטינסטע אויסגאבען, אבער קיינער פון די נייע ראטמענער איז נישט בעקאנט וויפיל זעהט פאקטיש אויס דער דעפיציט פון דער קהלה און וואס פאר א מיטלען נעמט מען די קהלה-פערוואלטונג כדי ארויסצושלעפען דעם קהלה-וואגען פון די צוז מיפע בלאטע, אין וועלכע ער וויגקט. דעריבער טראג איך ארייץ א פארשלאג, אז אויף די נעכסטע ראט-זיצונג זאל די קהלה - פערוואלטונג אבגעבען א געגויען בעריכט וועגען דער לאגע אין דער קהלה, ווי אויך אנצייכענען א געגויען פראגראם ווי אזוי די ווירטשאפט צו פערבעסערען און צו פערקלענערען דעם דעפיציט.

וועגען דעם זעלבען ענין נעהמט אויך א ווארט דאזאר ס. ד. אייזענבערג וועלכער זאגט, אז די איצטיגע לאגע אין דער קהלה איז אנ'אונערטרעגליכע אין עס מוז קומען א ענדערונג, וואס דארף געדויערען א לענגערע צייט. אבער דער-ווייל האט די קהלה נישט אויף די מינימאלסטע הצטרכות'ן. דעריבער טראגט ער אריין א פארשלאג, אז יעדער פערזענליכער דאזאר און פרנס זאל ארויס-בארגען די קהלה צו 50 זלאטעס און אזוי ארום וועט די קהלה קענען אדורכ-קומען די קריזיס-צייט, ביז די קהלה-ווירטשאפט וועט פערבעסערט ווערען. ער בעהט זיין פארשלאג אנצונעמען. אין נעגענפאל וועט ער זיין געצוואונגען נישט צו קומען אין דער קהלה-ארייז.

פרעזעס גאלדמאן ענטפערט דעם ה' זאיאנטשקאווסקי, אז געגויע ציפערען וועגען קהלה דעפיציט איז איהם בעקאנט מיט וועלכע ער גרייט זיך צו, אין אין משך פון צוויי וואכען, צו רעפערי-רען אויף די נעכסטע ראט-זיצונג וועגען דער לאגע אין דער קהלה און אויך איבערגעבען זיין אויסגעארבייטען פראג-ראם אויף ווייטער. אויך זאגט ווייטער פרעזעס גאלדמאן – איז ער געגען דעם פארשלאג פון דאזאר ס. ד. אייזענבערג נאר אזוי ווי ס'איז באמת נישטא קיין צווייטע ברירה ווי אזוי דערווייל צו דערהאלטען די קהלה, מוז ער דעם פארשלאג שטיצען.

נאכדעם ווי דער פארשלאג פון דאזאר אייזענבערג ווערט אנגענומען און פרעזעס פיאטרקאווסקי זאגט צו צו רופען יעדע צוויי וואכען א ראט-זיצונג, ווערט די היינטיגע ראט זיצונג געשלאסען.

אלוא פון מארגען איבערמארגען וועלען מיר האבען די געלעגענהייט צו הערען דעם קהלה-דעפיציט אין א „עקס-פאזע" פון פרעזעס גאלדמאן וועגען די ווייטערדיגע ארבייט.

קאנסטיטואירענדע זיצונג פון „לינת-הצדק"-קאמיטעט

פערגאנגענעם מיטוואך איז אונטער'ן פארזיץ פון דיר. קלוסקא פארגעקומען די קאנסטיטואירענדע זיצונג פון ניי-געוועהלטען „לינת-הצדק"-קאמיטעט. אלס פרעזעס איז אויסגעוועהלט געווארען איינשטימיג ה' חיים משה קאזלאווסקי. וויצע פרעזעסען: דוד קנאבעל, משה פרימער, סעקרעטארען: מ. שלעזינגער, מ. י. לאקס. קאסירער: לייביש ברוק. פערוואלטער: ב. סלאזאמיצקי און א. אורבאך. דאן איז אויסגעוועהלט געווא-רען עטליכע קאמיסיעס ווי פינאנס, רע-גולאמין און אנד.

Rodzinie GARFINKEL z okazji zaślubin Ich syna
Fiszla z p. Dorą Kandel
dużo szczęścia, powodzenia Rodzicom i Nowożeńcom
życzy
Spółdzielnia Kred. Kópców i Przemysłowców w Kielcach

א הערצליכען מזל - טוב דעם פאמיליע גארפינקעל
צו דער חתונה פון זייער זוהן
פישל מיט פר"ל דארא קאנדעל
ווינשט
קעלץ דוד קנאפעל, יעקב טענענבוים.

Z okazji zaślubin
p. Fiszla Garfinkla z p. Dorą Kandel
życzy dużo szczęścia i wiecznego zadowolenia
firma Jakób Aleksandrowicz
Kraków

צו דער חתונה פון ה' פישל גארפינקעל מיט פר"ל דארא קאנדעל
ווינשען א הערצליכען מזל-טוב און פיעל גליק.
קעלץ ש. מארקאוויטש, ג. יורא

ברכת מזל טוב למר פישל גורפינקל לרגלי נשואיו את בחירת לבו מרת דבורה קנדל
מברך
קעלץ יהושע הורוביץ

צו דער חתונה פון אונזער ל. סאכטער
שוועסטער און שוועגערין
פאלא איידעלס מיט ה' ישראל וואקשלאק
ווינשען מיר זיי א הערצליכען מזל-טוב און פיעל גליק.
מיר זאלען דערלעבען פון אייך פיעל נחת!
קעלץ פאמיליע איידעלס

בברכת מזל-טוב חמה הריני מברכים את חברינו הנכבד מר
ישראל וקשלק לנשואיו את בחירת לבו מרת פסיל אידלס
תהי דרכם בחיים צלחה ויבנו את עתידם
בארצנו הקדושה הסתדרות „מזרחי" בקילצה
„תנועת תורה ועבודה"

צו דער חתונה פון
ישראל וואקשלאק מיט פר"ל פאלא איידעלס
ווינשט א גליקליכן צוקונפט אין זייער ווייטערדיגען לעבען.
קעלץ י. צוקער

א הערצליכען מזל טוב ווינש איך מיין קאלעגע ישראל וואקשלאק
צו דער חתונה מיט פר"ל. פאלא איידעלס
קעלץ יוסף בארענשטיין

מיינע בעסטע ווינשען, א גליקליכע צוקונפט צו דער חתונה פון ה'
ישראל וואקשלאק מיט פר"ל פאלא איידעלס
ווינשט
קעלץ שבתי זלאטאגורסקי

רעוויזיע ביי א יודישען סוחר אין קעלץ

די קאנטראל - בריגאדע פון היגען שטייערען-אמט האט דורכגעפיהרט א רעוויזיע אין דער וואוינונג פון היגען בעקאנטען יודישען סוחר און הויז-איי-גענטימער יאסמאן. בעת דער רעוויזיע איז געפונען געווארען 75 נישט-געשטעמ-פעלטע קאנטראקטען. עס איז פערפיהרט געווארען א שטרענגע אויספארשונג.

פלוצלינג געשטארבען אין געשעפט.

דער היגער מאנופאקטור-סוחר בן-ציון שטערען (פל. פילסודסקי 7) שטעהענדיג האלב איינס בייטאג אין זיין געשעפט, האט איהם דער קאפ אנגעהויבען וועה צו טהון און אין דעם זעלבען מאמענט איז ער אוועקגעפאלען אויף דער ערד און געשטארבען.

דער פערשטארבענער איז אלט גע-ווען 56 יאהר.

ספארט.

(צ.) א אינטערסאנטער באקס מעטש איז דעם לעצטען זונטאג פארגעקומען אין טעאטער-פאלסקי צווישען דעם „מכבי" (ווארשא-קעלץ) אין דעם היגען „גראנאט". פון ווארשא האבען געזאלט קומען: רונד-שטיין, שלאז, נוידינג און ראזענבלום, אבער דער לעצטער האט גאר דעם זונטאג געפעהלט אין „מכבי דאוף" מיקולושין און א היגער פויסטלער האט איהם גאר פערטרעטען. דער אלגעמיינער רעזולטאט האט זיך פערענדיגט מיט א נצחון פון „גראנאט" אויף 7:9 כאטש ריכטיג האט דער רעזולטאט געדארפט זיין דערזעלבער פאר „מכבי".

דער ערשטער קאמף צווישען זאחאדרא (ג.) – גאלדבליט (מכבי) איז זעהר א שעהנער. דער קאמף א גלייכער, אבער אלס זיגער ווערט געפ'סק'נט זאוואדא.

רונדשטיין אין קאמף מיט'ן היגען היידוק האט גארנישט געוויזען. דער מכבי'ער איז נישט אין פארם. כאטש רונדשטיין האט מינימאל געווינען ביי היידוק, אבער צוליעב דאס נישט אינטער-סאנטע קעמפען בעקומט ער א רעמיס.

פעדער („מכבי") בעקומט באלד צוויי פונקטען אלס וואלקאווער ביים שווערע-רען קירעק. אין פריינרשאפטס-מעטש דע-מאנסטרירט פעדער א זעהר שיינעם טעכ-נישען באקס און שלאגט קורעק'ן פון וואס דאס פובליקום איז זעהר צופרידען, אבער ביים פסק איז זיך דער ריכטער טועה און גיבט א זיג דעם צישלאגענעם קורעק.

לערמאן פערשפילט צו סיקולסקי.

קאמינער ווערט דיסקוואליפיצירט ביי קולטשיצקי !!

קארענבלום גיט זיך אונטער אין דער צווייטער רונדע צו קולטשיצקי !

א אינטערסאנטער קאמף קומט פאר צווישען שלאז (מכבי) און דעם היגען קורעק ! דער מכבי'ער-פויסטלער שלאגט און זיעגט הויך אויף פונקטען.

דער לעצטער קאמף צווישען דעם מכבי'אדע-מייסטער נוידינג און היגען באראן איז געווען א שפאנענדער. נוידינג האט מיט זיינע געזונטע פויסטען גע-קלאפט אין באראנ'ס באנען אריין אזש דער לעצטער האט זיך פון דער קלעם אונטערנעהויבען און שיער האט גע-פעהלט צו א נאקאוט. געזיעגט האט הויך אויף פונקטען נוידינג.

רינג-ריכטער – איתי ווייצבערג; פובליקום – 1500 מאן.

היינט פרייטאג 7 אוונט קומט פאר אין איינגענעם לאקאל די יעהרליכע אלגע-מיינע פערזאמלונג פון קעלצער „מכבי".

Powiada ciotka do wujka najlepsze jest mydło „TRÓJKA"

פאַרוואָס ווערט נישט רעאָרגאַניזירט די קעלצער גמילת = חסד = קאַסע.

(צ.) ווי בעקאַנט האָט אין קעלץ עגזיסטירט א גרעסערע גמילת-חסד קאַסע, וועלכע האָט געפיה־ט א געהעריגע טע־טיגקייט, אָבער צום בעדויערען געהערט דאָס אַלץ שוין צו דער פערגאַנגענהייט. די קעלצער גמילת חסד-קאַסע פיהרט שוין נישט קיין טעטיגקייט קנאַפע דריי יאָהר און אין משך פון די זעלבע צייט איז אפילו קיין אַלגעמיינע פערזאַמלונג נישט גערופען געוואָרען.

ווי אונזער צייטונג האָט שוין געמאָל־דען האָט אין חודש אָקטאָבער 1937 געווײלט אין קעלץ דער „דזשאָינט"-דעלעגאַט ה' מאַראַטשיינסקי, וועלכער איז ספעציעל געקומען רעאָרגאַניזירען די היגע קאַסע, וועלכע האָט א פער־פרויערענעם קאַפּיטאַל פון איבער 20 טויזענד זלאָטעס און אפילו צוגעזאָגט, אז דער דזשאָינט אין וואַרשא וועט צוהילף קומען מיט א געהעריגע סומע ביים צוריק רעאָרגאַניזירען די היגע גמילת חסד-קאַסע, וועלכע איז איצט אַזוי נוי־טיג פאַר דעם פעראָרימטען יודישען סוחר און הענדלער אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם הײנטיגען געפיהרטען קאַמף געגען יודישען האַנדעל.

דער פ־עזעס פון דער גמילת-חסד-קאַסע ה' יוסף קאָהן האָט אויף דער אויבענדערמאָנטער בעראַטונג צוגעזאָגט צו רופען אין משך פון דריי וואָכען א אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון דער קאַסע אָבער עס איז שוין אדורך א צייט פון איבער 4 מאָנאַטען און קיין אַלגעמיינע פערזאַמלונג איז ביז'ן הײנטיגען טאָג נישט גערופען געוואָרען.

עס איז די גרעסטע עוולה מצד דער לייטונג פון דער היגער קאַסע, וועלכע וויל נישט וויסען וועגען די נויט פון קעלצער יודישען הענדלער און קרעמער, וועלכער ראַנגעלט זיך ממש אין זיין עגזיסטענץ צוליב דעם, וואָס ער בעקומט נישט קיין אַהנפּראַצענטיגע הלואה, כדי ער זאָל קענען זיין געוועלבעל, אָדער קראָם ווייטער דערהאַלטען, ווען אין דער זעלבער צייט מעלדען אונז די צײ־טונגען וועגען די שאַפונג פון פרישע הונדערטער פוילישע גמילת-חסד-קאַסעס, וועלכע שטיצען מיט גרעסערע סומעס די צוגעקומענע נישט-יודישע סוחרים כדי אַזוי אַרום אַרויסצושטויסען דעם יודישען סוחר פון זיין יאָהרען-לאַנג ערוואָרבענע פּאָזיציע.

דער לעצטער רעטונגס - מיטל פון יודישען סוחר איז נאָר די אָהנפּראָצענ־טיגע-הלוואה וואָס ער בעקומט, כדי צו קענען אדורכבעקומען די קריזיס-צייט. און אויב ער האָט נישט פון וואַנען אַזאַ הלוואה צו בעקומען, דאַן איז ער באַלד פעראורטיילט צום אונטערגאַנג, און ער וועט שוין צו קיין תחית-המתים נישט אויפ־שטעהן. דעריבער ווענדען מיר זיך צו דער לייטונג פון דער פערוואַהרלאָזטע קאַסע און בפרט צו דעם ה' י. קאָהן: רופט א אַלגעמיינע פערזאַמלונג און אַזוי אַרום וועט איהר געבען די מעגליכקייטען צו־ריק צו אָרגאַניזירען די היגע גמילת-חסד-קאַסע, וועלכע איז אין דער איצטיגער שווערער צייט פאַר די קעלצער יודי־שער בעפעלקערונג זעהר וויכטיג.

Naszym współpracownikom
Polkowi i Jakubowi Chwatowi z Rodziną
z powodu zgonu nieodżałowanego Ich
OJCA b. p.
wyrażamy najgłębsze współczucie
Laboratorium firmy „Renesans" w Kielcach

דעם בעסטען דאַנק דריקען מיר אויס די פרוי בלימה ראָטענבערג און דעם ה' משה כמיעלאזש (ראַדאָם) פאַר זייער שפענדען צו דער יאָהרצייט פון זייער פאַטער
אלי' מאיר כמיעלאזש ז"ל
55 זלאָטעס ווי אויך סאַניטאַר-כלים פאַר אונזער אינסטיטוציע
פערוואַלטונג פון „לינת-הצדק" אין קעלץ.

Z DZWONKIEM IDEAL JAWA — DOBRA KAWA

Bela Koplikówna
Mojźesz Rękosinski
ZARĘCZENI
w lutym 1938 roku. Kielce

א הערצליכען מזל-טוב דעם ה'
משה רענקאשינסקי צו זיינע תנאים מיט פר"ל **בעלא קאפליג** ווינשט
ל. גריצמאַן, פרוי און קינדער. קעלץ

א בשורה טובה! א בשורה טובה!
די בעוואוסטע
מיהל „הערמאַנקאַ" פּריזען
פערקויפט ווידער איר בעריהמט מעהל
קמח פסח על חג הפסח הבע"ל
דאָס מעהל איז ערשטקלאַסיגער קוואַליטעט און בהכשר גדול.
וועגען אָפערטען זיך צו ווענדען צום גענעראַל-פערטרעטער:
A. Hercyger Będzin
Sączewskiego 21, Tel. 71,437

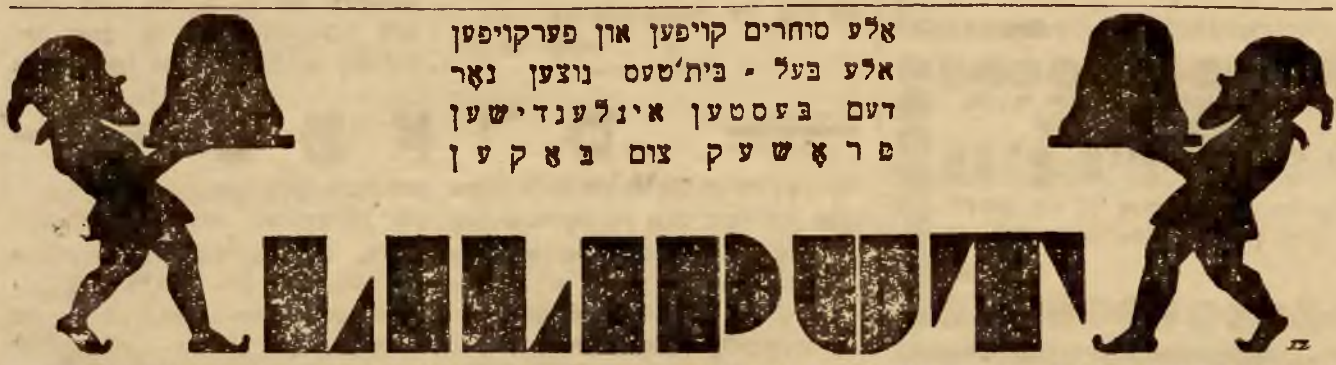

קופאָן נומ. 7

אומזיסטע עצות ביי דער יורידישער סעקציע פון הויזווירטען פאַר אונזערע לעזער
אויף שריפטליכען ענטפער ביילעגען א פּאָסט-מאַרקע.

Kino ADRIA
שבת דעם 26 1 און 3 אז
זונטאַג דעם 27 12 און 2 אז
פריהמאַרגען = פילמען
Ty, co w Ostrej świecisz Bramie
אין די הויפט ראָל
באַגדאַ, ציבולסקי, ושל־כאָווסקאַ.

Kino ADRIA
ביז זונטאַג דעם 27 איינש.
Wielki podwójny program
Film życia legii Cudzoziemskiej P.T.
RYCERZE PUSTYNI
2 *Wiedeńska komedia muzyczna P. T*
MUZYKA DLA CIEBIE

אכטונג קעלץ! אין אַלע רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע-ענינים ביטע זיך צו פערשטענדיגן מיט אונזער מיטאַרבייטער י. צוקער
שריפטליך קען מען זיך ווענדען:
Red. „Radomer - Kielcer - Leben"
Kielce, skrz. pocz. 98. — Tel 16 - 22

TARYFA OGŁ: Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr. w tekscie mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr.
1-sza i ostatnia strona liczą 8 szpalt.
אַבאָנעמענטס פּרייז: פאַר א חודש אין פוילען זלאָטעס אין פראַנקרייך, בעלגיען 4 פראַנק אין אַנדערע לענדער 30 סענט.

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC. tel. 15 - 18 טעל. Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Radom Szwarlikowska 20